Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ЕРА, 28 АПРЕЛЬ, 1977 шу. • № 51 (5718). • Мах 2 кеп.

СИХЕИ ДИКЕИ ХЬАЛЪЕ ГIИШЛОШ

Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце 60 шу дузача цIейна сийленца накъабахара доккхий социалистически декхараш тIайийцад Нохч-ГIалгIайчен гIишлонхоша. Уж толамца кхоачаш а деш, укх юбилейни шера эксплуатаце дIаяла еза промышленни объекташ, наха чубаха цIенош, хьайбай комплексаш, школаш, больницаш, деша даха ха йоацача берий учреждениеш хаинахьея дикен йистеяхара тIагIертта къовсам лоаттабу республикерча дуккхача гIишлонхоша. Шерра социалистически яхь йоаржаяьча дуккхача гIишлошъеча организацеша шоай торонехи кхоачамехи бизза пайда а эцаш, толамца кхоачашши тIехкхоачашши ю пачхаьалкхен плани тIийца социалистически декхараши. Цудухьа республикерча гIишлонхоша подрядни балхаш дара хьалхарча квартала план 104 процент кхоачаш а еш, соахкарчул йиь процент дукхагIа балхаш дир. Цкъан ахаззен совгIа тIехкхоачашйир наха чубаха цIенош эксплуатаце дIадалара кхаь бетта план. Заданел совгIа гIишлонхоша эксплуатаце дIаделар 15 эзар квадратни метр цIенош.

Цхьабакъда, республика гIишлонхоша подрядни балхаш дара хьалхарча квартала задани кхоачашъяь яле а капитальни вложенеех пайда эцарен гIишлон-монтажни балхаш дарен пачхаьалкхен план 80 процент мара кхоачашъяьяц цар. Из бахьан долаш укх шера хьалхарча кхаь бетта ца деш дуса гIишлон-монтажни балхаш 1,1 миллион сома мaьха да.

ИттлагIа пятилетка — производства эффективностен балха дикален пятилетка хилар кхета а деш, «ХIара балха денна — дикала Знак» яхача девизагIа яхье яьнача цхьайолча гIишлошъеча организацеша башхадика къахьегама толамаш доах укх юбилейни шера. Царех я Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управлене коллектив. ГIишлон-монтажни балхаш дара хьалхарча квартала план дикка тIехкхоачашъяьй управлене, хIаьта наха чубаха цIенош хьалдара задани 160 процент кхоачашъяьй цо. ГIишлон-монтажни балхаш дара кхаь бетта задани толамца кхоачаш а еш, дика къахьийгар «Чечингсельстрой», «Чечингазстрой» трестий, «Чечено-ингушводстрой» гIишлошъеча управлене, кхыча организацей коллективаша.

Лакхе цIераш яьхача гIишлошъеча организацеша пачхаьалкхен плани тIайца социалистически декхараши толамца кхоачаIдеш хилара керттера бахьан да цар кулгалхоша, партийни профсоюзни организацеша шоаш керте латтача коллективай къахьегам кхетамца вIаштIехьбаккхар, хьинаре къахьегара гIишлонхой оарцагIбахар, социалистически яхье хьалхалаттарий опыт, гIишлош хьалъяра дикагIйола технологи шерра балха юкъекхахьар, гIишлонхоша а кулгалхоша а юбилейни шера тIайца декхараш толамца кхоачашдара шоашта тIалатта бехктокхам кхетабар. Дуккхача коллективашка бригадни подрядагIа къахьегийт, гIишлонхошта аккордно-премиальни системагIа алапи тел. ДукхагIйолча гIишлош хьалъеча участкашка шин сменагIа болх а байташ бизза пайда ийбайт гIишлошъеча техниках, балха ханах. Йиллача хана пускови объекташ йистеяхара дукхагIдола низаш царна тIадерзаду.

Цхьабакъда республикерча цхьайолча гIишлошъеча организацешка эсала вIаштIехьбаьккхаб гIишлонхой къахьегам. Царех я гIишлон-монтажни балхаш дара квартала план 64 процент мара кхоачаш ца яь «Чечингпромстроя» ПМК-155, кхаь бетта задани 67 процент мара кхоачаш ца яь СМУ-5 коллективаш. Иштта во болх а беш хьалхарча квартале пачхаьалкхен дукха декхар тIадисар «Чечено-ингушводстроя» СПМК-9, «Чечингсельстрой» треста ПМК-101, кхыйолча гIишлошъеча организацей коллективашта.

Иштта цу гIишлошъеча организацеша эсала болх беш хилара керттера бахьан да юбилейни шера тIайца социалистически декхараш толамца кхоачаши тIехкхоачаши дара шоашта тIалатта бехктокхам боккха хилар цар кулгалхоша, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша дика кхета ца дар. Къахьегамей финансови ресурсаш дуккхача гIишлошъеча дIа-юха а хьежаеш, йиллача хана йистеяхац пускови объекташ. Шин сменагIа гIишлонхошка болх а байташ бизза пайда ийбайтац царга шоай торонехи кхоачамехи. Нийслу кхоачамбоацараш дIа а доахаш цIенхаштта болх тоабара оарцагIбахац гIишлонхой. ДIахо ла мегаргдолаш гIулакхаш дац уж. МугIарерча гIишлонхочунгара кулгалхочунга кхаччалца болчар уйла тIаерзаяь хила еза пачхаьалкхен плани тIайца декхараши толамца кхоачашдара.

1977 шера 1 Майна хетадаьча КПСС ЦК ТIахьехамаш тIа аьннад: «ГIишлош хьалъю болхлой! ТIагIертта къовсам лоаттабе капитальни гIишлош хьалъяра даькъе КПСС XXV съездо оттадаь декхараш толаме кхоачашдара тIехьа! Шоай ханнахьа болх бе йолаялийта керда объекташ! ГIирсаш сиха, дика, дIадодар кIезигдеш а хIанзарча технически ларда тIа а хьалде!» Уж кIоарга чулоацам бола дешаш даим дага а лоаттадеш ший болх цIенхаштта тоабе, гIишлош сихеи дикеи, дIадодар кIезига долаши хьалъе декхарийла я хIара гIишлошъю организаци. Ерригa торонаши кхоачамаши оарцагIа а даьха хIанзалца гIишлошъеча нийслуш хинна кхоачамбоацараш цIендаь дIадахар хIара коллектива сийлен декхар да.

Октябра 60 шу дузача юбилейни шера тIайца социалистически декхараш толамца кхоачашдара цIенхаштта къовсам лоаттабе беза къахьегамей производственни дисциплина телхаерашца, брак йолаш гIишлон балхаш дерашца. Шерра балха юкъекхахьа еза яхье хьалхалаттарий толашагIа йола опыти, гIишлош сихагIеи дарегIеи хьалъяра дикагIйола методаши. Бригадни подрядагIа къахьега коллективаш, аккордни аккордно-премиальни системагIа алапи тела бригадаш дукхагIа хилийта еза.

ГIишлошъеча организацей кулгалхой, партийни, профсоюзни организацеш, халкъа тIахьожама группаш декхарийла я хIара гIишлошъеча участкера болх цIенхаштта тоабара гIишлонхошка техниках, механизмех, балха ханах бизза пайда ийбайта. Хьалъе йолаяь гIишлош йистеяхалехьа уж юкъагIа а йоахаш кхыча объекташка къахьегамей материальни ресурсаш дIа-хьа хьежаелга цIендаь дIадаккха деза. ГIишлош хьалъяра аьттув болаш йолча хана шин-кхаь сменагIа хIара бригадас къахьегаргдола гIулакх вIаштIехьдаккха деза.

Партийни, профсоюзни организацей декхар да гIишлонхошта юкъе беш бола кхетамей организаторски болх тIа-тIа тоа а беш, сихагIа, дикагIа, дарегIа гIишлош хьалъергйола гIулакх вIаштIехьдаккхар. Яхье [illegible]араша даьха къахьегама толамаш, хьалхашка дIалатта бехктокхаме декхараш хIара коллективана дIадовзийта деза Уж толамца кхоачашдара оарцагIбаха беза берригa гIишлонхой. Пятилетка шоллагIча шера тIайца социалистически декхараш толамца кхоачаш а деш, Октябра 60 шу дузача денна дика къахьегама совгIат кийчдар хIара гIишлошъеча организаце коллектива сийлен декхар да.

1 Майна накъадолхаш

Республика кхашка

«Тха хьинаре къахьегам — 1-гIча Майна» яхача девизагIа къахьегаш ба укх деношка Нохч-ГIалгIайчен лаьтта лeладераш. Юрташкара механизаторaш сихагIа дIайийна яхагIерт бIаьсти юв ерригa культураш.

Республика Статистически управлене хоам бу, 1977 шера 25 апрель тIакхоачаш вайцига 144 эзар гектара тIа бIаьсти юв культураш дIайийна яхарах, вешта аьлча планах 81 процент.

БIаьсти юв хIамаш дIае гаргa ба Наурски районе — 98 процент, Ачхой-Мартановски— 92 процент, Урус-Мартановски районе — 91 процент.

Республика бIарчча хьайийцача, ялата юв хьажкIаш дIайийнай 22 эзар гектара тIа, е планах 63 процент. Из болх къаьстта дикагIа лел Назрановски района боахамашка. Ялата лаьрхIа хьажкIаш дIаера план цига кхоачашъяьй 83 процент, Наурски — 76 процент.

Генараш дIадийна баьннаб Гудермесски Шалински районий боахамашка. Республико 87 процент кхоачашъяьй генараш дIадера план.

11 эзар гектар гаргга дIадийнад баьцадaраш. Уж дIадийна баьннаб Ачхой-Мартановски, Гудермесски, Назрановски, Шелковской районий боахамашка. ХIанзчул тIехьагIа кхы а 2 эзар гектар совгIача лаьтта тIехьа дув баьцадаараш дIаде деза вайцига.

Дуга дIаде болабеннаб Гудермесски Шелковскийи районий боахамашка. ХIанзле а из культура дIайийнай 322 гектара тIа. ХIаьта укх шера 6800 гектара тIа дIаде деза дуга, е соахкарчул 600 гектар дукхагIа.

Толамаш юбилейна хетаду

Сийлахьча Октябра 60 шу дизар деэдара хьакъехьа КПСС ЦК баь соцам хьал а лаьца, цу денна совгIат кийчдара оарцагIа яьннай «Чечингсельстрой» треста № 223 йолча ПМК коллектив. Цар денна доп дa шера йола задани 25 декабре кхоачашъе, хIаьта Октябра 60 шу дузача денга планал совгIа 25 эзар сома маьха гIишлой-монтажни кхыдолеи балхаш чакхдаха.

Яхье баьннарашта юкъе хьалха латт Грозненски шурий совхозе шурий-товарни ферма хьалъеча къахьегаш йола Халилова Белижа керте латта штукатурий - отделочникий бригада. Денна йола заданеш 140—150 процент кхоачашъю цо. 135 а кхы совгIа а процент заданеш кхоачашъеш болх бу Урус-Мартановски района Рошни-Чу яхача юрта школа хьалъеш йолча Албогачиев IалаУддина кулгалдеча комплексни бригадо.

Ала хIама доацаш болх бу Дудаев Махьмада кулгалдеча участкана чуйоагIача Амриев Iалей, Шабазовгlар Ахьмаден Махьмаден бригадаша а. Уж бригадаш я Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза 1200 бежана лаьрхIа шурий-товарни ферма еш.

ПМК парторганизаце секретара Мадагов Малика йоах:

— Къахьегама совгIаташ дахаро гIаддига Iац тхо, геттара лакха я цар беча балха дикал а. «ХIара балха денна—дикаля Знак!» яхача девизагIа болх бу хьалхалаттараша.

ХIанз хIара гIишлонхо уйла еш ва Октябра 60 шу дузача денна кхы а дикагIа толамаш дахарца парте соцама лургдолча совгIата.

Ф. МАЯКОВСКИЙ.

Октябра 60 шу дизара сийна

ДОТТАГIА ЛА ЦIЕЙ

Нохч-ГIалгIайчене— Къилбаседа-ХIирий АССР денош

Адамашта юкъе лелача гIулакхех эггара дезагIа а доккхагIа а дарех цаI да халкъий доттагIал. Духьала мел уьтта халонаш хана йIоахала эша а еш, тайп-тайпарча къамий толашагIболча къонгаша боча лорaеш бIаьшеренашка чакхъяьккхай из йоккха ганз. ЦIаккха ца хиннача тайпара кIоаргта овла бахийта, тоаденна дIаэттад халкъашта юкъера доттагIал вай социалистически обществе. Вай мехка хьахиннай советски халкъ оялаш йола адамий керда исторически юкъарле.

Деррига а юкъа да советски халкъа—дега тоам беш йола дегагIозле а нийслу халонаш а вIаши екъ цар. Вай мехка дахача къамий толашагIйолча оамалех цаI я шоай доттагIий мишта бах хьажа а шоашта карагIдаьннар царна дIадовзийта а уж каст-каста вIаши хьовшалгIа ахар. Дуккхача хана денз шоайла цу тайпара гIулакхаш леладеш ба вежарашха йолча Нохч-ГIалгIайи Къилбаседа-ХIирийи шин автономни республика къахьегамхой. Къаьстта доккха маIан долаш да дерригача дунен прогрессивни адамле Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизар дезде кийчлуча хана 26—29 апреле вай республике Къилбаседа-ХIирийчен Денош чакхдахар.

...Гонахьарча лоамий бовхьаш къоагадаь сийрдадоахаш малх хьежаш хоза ха енаяр самардийнахьа, чIоагIъенна дIаэттача традицегIа шин республика доазув къастaча Назрановски района къахьегамхой хьашашта духьала баькхача хана. Автобусаш тIара Iобаьннача хьаьшашта тух-сискал тIадихьар наьсархоша. Царга моаршал хоатташ къамаьл дир КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретара М. О. Бузуртанова, КПСС Назрановски райкома хьалхарча секретара С. М. Бекова. Хьаьший цIерагIа шоаш бIайха тIаэцарах баркал аьлар КПСС Къилбаседа-ХIирий обкома секретара А. Г. Кучиева, Къилбаседа-ХIирий АССР Министрий Совета председателя заместителя С. Е. Ужегова.

Лоацца митинг чакхъяьнначул тIехьагIа вIаши дIаийра хьаьший а фусамдай а. ХIинрашкахьарча ший дукха болча доттагIашца къамаьл деш ва цIи хеза коартолаш лелаер Социалистически Къахьегама Турпал Албогачиев АртагIа, поэзи езараша го бир вежарашха йолча республика делегацеца болча поэташта а Нохч-ГIалгIай писателий Союза правлене председатела Р. Ахматовайна а. ХIаьта малагIа вIашагIкхетар чакхдоал Кавказе бекаш пандар, детташ тIоараш долаш дог ураоттаду масса халхар доацаш. Къилбаседа-ХIирий пачхаьалкхен «Алан» яхачен Назрановски района «Эо» яхачеи ансамблий артисташа дIадоладаьча халхараштa юкъебовл кхыбараш а.

Иштта доттагIала цIей а хинна чакхдаьлар из дIайха вIашагIкхетар.

Цу дийнахьа сайрийна ворхI сахьат даьлча г. Грознерча Ленина цIерагIча культура Дворeце торжественно хьадийллар Нохч-ГIалгIайченера Къилбаседа-ХIирийчен Денош. КПСС Нохч-ГIалгIай обкома, республика Лакхехьарча Совета Президиума, Министрий Совета цIерагIа Къилбаседа-ХIирийчера баьхкача безача хьаьшашка моаршал делар НГIАССР Министрий Совета председатела заместителa Т. М. Дидигова, хIаьта цар вайцига Денош чакхдоахаш аьттув балар ловш ловца а баьккхар.

Нов. Т. М. Дидигова дийцар лоалахарча шинна а республика къахьегамхошта, культураи искусстваи деятелашта юкъерча доттагIлен гIулакхех, уж тIа-тIа даржаш а кIоарглуш а хиларах, Сийлахь-боккхача Октябро нохчаштеи гIалгIаштеи еннача паргIатонах ,республика экономика, культура, искусство дегIаярах.

Болхлой цIерагIа Къилбаседа-ХIирийчера баьхкача вежарашка дег тIара моаршал хаьттар республике шIи хезача гIишлошъечо, Социалистически Къахьегама Турпала Хаджиев Шамсудина, хIаьта интеллигенце цIерагIа — Нохч-ГIалгIай АССР писателий Союза правлене председатела, поэтессас Ахматова Раисас.

Ше къамаьл деш Къилбаседа-ХIирий АССР Министрий Совета председатела заместителa С. Е. Ужегова белгалдаьккхар Октябра 60 шу дузача шера Нохч-ГIалгIачене шоай республика Денош чакхдахар доттагIашта хьалхашка луш йола ший тайпара отчет хилар. Коммунистически парте ленински къаман политика лерргIа чакхъяхарах, сийлахь-доккхача эрсий халкъо а вай мехка кхыча къамаша а вежарашха новкъостал дарах вIаштIехьдаьннад Советий Iаьдал далалехьа тIехьадиса хиннача вай къамий селларча йоккхийча лакхаленашка кхача.

Цул тIехьагIа зале гулбеннарашта ший лакха говзал гойтар вай мехка а доазол дехьа а йовзаш йолча «Алан» яхача халкъа халхара пачхаьалкхен ансамбла.

А. П. Чехова цIерагIча республикански библиотека зал тIанк аьнна хьалйизаяр шин республика писателий Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхошца долча вIашагIкхетаре баьхкача наха. Из хьадийллар нохч-гIалгIайн хIирийн литературай доттагIалах, вайцига хьоашалгIа баьхкача Къилбаседа-ХIирийчен писателий творчествах дувцаш къамаьл даьча республика писателий Союза правлене председатела Р. Ахматовас.

Библиотека зале йийкар Даьхе, парти, вай мехка халкъий дохаргдоаца доттагIал, советски сага денал хестаду шин республика поэтий стихаш. Цига гулбеннараша дика тIаийцар М. Цирихова, Д. Дарчиева, Р. Хубецова, Б. Саидова, Г. Гагиева, Н. Музаева, С. Чахкиева, Д. Яндиева, Ш. Арсанукаева, Г. Кайтукова даь къамаьл, цар йийша шоай а, хIаьта иштта цхьаболча нохчийн гIалгIайн поэташа наьна меттала яьха хIирий поэтий а стихаш.

Шин республика культура, литература, искусства болхлошта юкъерча доттагIала бувзамех, уж дегIаахара, дIаьхегIа хилара цу бувзамех доалача беркатах дийцар къамаьл даьраша. Иштта, хIирий драматурга Р. Хубецовас белгалдаьккхар М. Цагараевен, С. Чахкиевеи язъяьча сценарех оттадаь «ВIовнаш тIара цIераш» яха художественни фильм. Цо дийцар Къилбаседа ХIирийчене лоархIача а дукха везача а актерех цаI Х. Нурадилова цIерагIча Нохч-ГIалгIай драмтеатра актер Д. Омаев хиларах, С. Чахкиева пьеса Къилбаседа - ХIирий драматически театро ший репертуара юкъеяхьарах.

Гулбеннараш хьежар Къилбаседа-ХIирий телевиденеи радиои оркестра концертага а.

Шин республика писателий Нохч - ГIалгIайчен къахьегамхошцарча вIашагIкхетаре дакъа лоацаш хилар КПСС Нохч-ГIалгIайн Къилбаседа-ХIирийн обкомий секретараш М. О. Бузуртанов, А. Г. Кучиев.

Изобразительни искусствай Нохч-ГIалгIай республикански зала музеяшка хьайиллаь Къилбаседа ХIирийчен художественни произведеней выставка. Из хьаеллача къамаьл дир шин республика культура министерствай, художникий Союзий, изобразительни искусствай музей болхлоша.

Выставко Грозне а республика а общественноста теркам тIаоз. Цига я живописа, скульптура, графика, декоративно - прикладной а театрально - декоративни а искусства произведенеш. Выставке веначоя йовзаргья вежарашха йолча республика художественни искусства юхьиг дIайолаяьчарех волча Туганов Махарбека творчество санна, хIанз болх беча художникийи скульпторийи Тавасиева, Зарона, Калманова, Федороза, Дзантиева творчество а.

Выставкера дукхагIйола произведенещ историко-революционни, вай заманхой кхоллама балха, дохаргдоацача халкъий доттагIала темашта хетаяь я. Октябра идеяш, Сийлахь - воккхача Ленина идеяш вахаре кхоачашхилар хьахьокхаш йолча цу выставко искусствацарча вIашагIкхетаро дега массаза а беш бола тоам бу цунга хьажа баьхкараштa.

«Массаза а цхьана» яхаш я Нохч - ГIалгIай краеведчески музея болхлоша Къилбаседа-ХIирий краеведчески музеерча шоай коллегашца цхьана кийчъяь кхы цхьаькха а цхьа выставка.

ХIаьта селхан хьаьший делегаци Назрановски районе хилар.

Къилбаседа ХIирий республикера викалаш Назрановски района къахьегамхошца вIашагIкхетар.

И. КОБИАШВИЛЕ сурт.

ТIЕХЬАБУСАРАШ ХУРГБОАЦАШ БОЛХ БЕ

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ПРОИЗВОДСТВЕ ХЬАЛХАЛАТТАРАШЕИ НОВАТОРАШЕИ, СИЙЛАХЬ-БОККХАЧА ОКТЯБРА 60 ШУ ДИЗАРА СИЙЛЕНЦА НАКЪАДАХАРАИ ИТТЛАГIЧА ПЯТИЛЕТКА ЗАДАНЕШ ХАНАЛ ХЬАЛХА КХОАЧАШЪЯРАИ ЙОЛЧА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЯХЬА ИНИЦИАТОРАШЕИ РЕСПУБЛИКА БЕРРИГАЧА КЪАХЬЕГАМХОШКА ДАЬ КХАЙКАРАЛ.

Деза новкъостий! Советски халкъо политически къахьегамеи хьинар чIоагIа айдаь кхоачашъю вай хьамсарча Коммунистически парте XXV съезда исторически решенеш, КПСС Центральни Комитета октябрьски (1976 ш.) Пленума соцам, КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева цу Пленуме къамаьл деш хьалхашка оттадаь декхараш. ИттлагIча пятилеткагIа парте оттаяь Iалаьмате йоккха социально-экономически программа толамца кхоачашъеш я. Мехка халкъа боахама деррига доакъош сиха дегIаух. КарагIдийнна толамаш — Коммунистически парте ленински никъ лерргIа чакхбаккхарах хьахиннар, Советски Союза болхлоша, колхозхоша, интеллигенце, берригача къахьегамхоша хьинаре творчески къахьегарах хьахиннар. Партеи халкъеи йохаргIоаца цхьоагIо башха-дика хьахьекхар СССР профсоюзий XVI съездо.

«ХIара балха денна — дикала Знак» яхача девизагIа шерра социалистически яхь йоаржаяьча Нохч-ГIалгIай АССР къахьегамхоша иттлагIча пятилетка хьалхарча шера дIахо а дегIайоалайир экономика, Iилмеи культуреи.,

Промышленни продукци маьхала яккхара шера плани социалистически декхараши ханал хьалха кхоачашдир.

«Производства эффективности балха дикали лакхъяра, иттлагIча пятилетка заданеш толаме кхоачашъяра йола Ерригсоюзни социалистически яхь йоаржаярах» бола КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК соцама жоп а луш къахьегамхоша къовсам лоаттабу боахамий берригача участкашка экономически дикалгеи диллача тIехдика толамаш дахара.

«Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизара хьакъехьарча» КПСС ЦК соцама хьинарерча къахьегамца жоп а луш, Ленина орден лелаеча «Грознефть» объединене, Октябрьски Революце орден лелаеча «Красный молот» завода коллективаша Сийлахь-боккхача Октябра сийленца накъаяхараи пятилетка шоллагIча шера план ханал хьалха кхоачашъяраи республике социалистически яхь йоаржаяра йола инициатива дIайолайир. Из инициатива шерра хьаллаьцар промышленноста, гIишлошъеча, транспорта ерригача предприятей коллективаша. 1977 шера 7 ноябрага пятилетка шин шера задани кхоачашъе социалистически декхараш тIайийцад 39 предприяте, 166 цехеи участкаи, 466 бригада, смена, звено коллективаша, 8860 яхье хьалхалаттача саго. Трубно-инструментальни база токарь М. Сайдаев, оборудованеца ремонт еча база токарь А. Ф. Дарвин иттлагIча пятилетка кхоалагIча шера чотах болх беш ба, «Красный молот» завода котельщикий бригадира Н. И. Брызгунова социалистически декхараш тIайийцад 1977 шера план 7 ноябре кхоачашъе, производственни швейни объединене хIамаш тегараша Т. Г. Власовас кхаь шера плани М. А. Котиевас кхаь шерен ах шерен плани кхоачашъе декхараш тIайийцад Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача денга.

Шоай декхараш цIенеи диззаи кхоачашдеш къахьегаш ба Грозненски ацетонови завода слесарь А. П. Милекин, экспериментальни механически завода слесарий бригадир Л. Р. Забабурин, Назрановски трикотажни фабрика вязальщица Э. М. Оздоева, Гудермесски локомотивни депо машинист И. И. Момот, бытови гIулакхаш деча министерства ремонтно-гIишлон управлене сварщик А. Н. Вартанян, эзараш кхыбола яхье хьалхалаттараш.

Ленина орден лелаеча «Грознефть» производственни объединене дукха бурувдетта бригадаш тIехдика къахьегаш я. Царна юкъе я планал совгIа 1077 метр бурув а теха 1978 шера чотах къахьегаш йола П. А. Тараканов керте латта бригада, планал совгIа 728 метр бурув теха йола В. Д. Швецов керте латта бригаден заданел совгIа 317 метр бурув теха П. П. Баскакова кулгалду бригадеи. СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода № 17-18 йолча цеха коллективо духхьала хьалхарча квартала заданел совгIа арахийцар 350 тонн феноли ацетони, цох 98 процент дар пачхаьалкхен дикала Знак йолаш а долаш.

Хьинари низи кхо ца беш къахьегача производстве хьалхалаттараша, промышленноста, гIишлошъеча, транспорта, халкъа боахама кхыча доакъой берригача болхлоша торо хилийтар продукци маьхала яккхареи къахьегама овсарле лакхъяреи хьалхарча квартала план толамца кхоачашъе.

Производстве хьалхалаттарийн новаторийн вIашагIкхетаре дакъа лаьцача оаха пятилетка хьалхарча шин шера задани 1977 шера 7 ноябрга кхоачашъе социалистически декхараш тIа а йийца, республикера берригa къахьегамхой тIахьех «ХIара балха денна — дикала Знак» яхача девизагIа кхы а шерагIа социалистически яхь йоаржаяра:

мехкдаьтта, мехкдаьтта чакхдоахача, мехкдаьтта химически промышленноста болхлой бурув тохара балхаш дукхагIа а деш лакхъе цар эффективность, сихде скважинаш яхар, ма-могга дIадодар кIезиг а деш, лаьттан ченашкара ма-могга цIенагIа хьадаха мехкдаьтта, Iилманеи техиканеи карагIдийннарех дикка дукхагIа пайда а ийбеш болх беш йолча предприятешта шерра реконструкци е, дукхагIа пайда ийбе мехкдаьтта бедалах, бедалах хьакъестаю мехкдаьттапродукташ дукхагIа хилийта, лакхъе къахьегама овсарлеи продукце дикали, тIагIертта къовсам лоаттабе мехкдаьтта, газ, мехкдаьттапродукташ кIезигагIа йойтара;

машинаш ю болхлой — балха ханах, хIара оборудованех дикагIа пайда ийбара тIадерзаде шоай низаш, кходе металл, энергетически ресурсаш, продукце дикал лакх а еш, из балха тIа тешамегIеи дукхагIа яхаргйолаши гIулакх де, тIа-тIа дукхагIа арахеца прогрессивни мехкдаьтта оборудовани, светокопировальни машинаш, приборащ, халкъа боахама ма-могга дукхагIа пайда хургбола гIулакх де, къахьегама дикагIйолча методех шерагIа пайда ийбе;

яйгачеи кхачани промышленноста болхлой — халкъа эшача товарий ассортимент шер а еш лакхъе дикал, оборудованех дикагIа пайда эцара, тайп-тайпара профессеш караерзаяра чотах хаддаза къахьегама овсарле лакхлургйола гIулакх де, производстве зехьа йоаю хIамаш кIезигъяра тIехьа къовсам лоаттабе, кхомбеш дIаахийта бедали материалаши;

гIишлошъеча организацейи гIишлон индустреи предприятей болхлой — Iалашде планови заданеш кхоачашъелгеи кореннoй реконструкце программах ший ханнахьа мошносташ болх бе йолайолийтилгеи, хьалъеш йола объекташ дикагIа хилийта, уж хьалъярга дIайода ха лоацъе, хаддаза лакхъе къахьегама овсарле, шерра юкъекхахьа къахьегам вIаштIехьбаккхара тIаерзаяь дикагIйола методаш, боахама расчета керда форма — бригадни подряд, гIишлон производство вIаштIехьйоаккхилга тоаде;

транспорта болхлой — мухьаш дIа-юха кхахьара планаш йизза кхоачашъелга Iалашде, транспортни средстваех пайда эцилга тоаде, пассажираштa гIулакх дара культура лакхъе;

Iилман-тохкамеи проектно-конструкторски организацей болхлой — Iилман тохкамийн разработкайи эффективность лакхъе, халкъа боахаме Iилман открытеши дикагIйола опыти сихагIа юкъейоалаяра эшаш дола новкъостал де производственникашта. ЧIоагIбе Iилманеи производстванеи юкъера бувзам;

торговлеи бытови гIулакхаш дечеи сфера болхлой — лакхъе наха гIулакхаш дара культура, дикагIа довза хьажа наха дукхагIа хоатташ дола товараши царна дукхагIа эша гIулакхаши, деш дола заказаш ма-могга дикагIа кхоачаш а деш уж сихагIа йистедаха, торговлеи бытови гIулакхаш дареи наха аьттув болашагIа йола формаш юкъе а кхувлаш эргаяха.

Профсоюзий XVI съезда трибунера КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева аьлар: «Советски саг — ший мехка да. Из — цаI мара воаца общества низи рузкъеи хьахоллар. Халкъо мара кхычо пайда эца йиш яц общественни къахьегамах хьахинначох. ХIаьта вайна хьалхара къахьега а саг вац. Из да хIаране шийна хьалхашка шийна эхь хета ца дезаш къахьега деза яхилга, новкъосташта хьалхашка цIийвала ца везаш болх бе беза яхилга».

Цхьабакъда хIанз а тIехьа я керттерча хьокхамий пачхаьалкхен план кхоачаш ца еш, планови дисциплина телхаеш йола предприятеш, цехаш, участкаш. Иштта дола гIулакх ла мегаргдолаш дац. ХIара производственни коллективо, болхлочунгара кулгалхочунга кхаччалца волча хIара къахьегамхочо кхетаде деза ше де дезарий оттаяь планаш кхоачашъяра, ший предприяте сий лакха лоаттадара мехка хьалхашка шийна тIалатта бехктокхам боккха хилар.

«ТIехьаюсаш цхьаккха хургйоацаш болх бе!» яха КПСС ЦК могабаь ростовчаний болам шерра хьаллацара тIахьех оаха республика берригa болхлой, инженераш, техникаш, гIулакхернах, берригa къона болхлой.

Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой! Вай социалистически Даьхен 60 шу дизара сийдолча юбилея сийна, керда къахьегама толамаш доахаргда вай, КПСС XXV съезда исторически решенеш кхоачашъяра советски халкъо лоаттабеча къовсаме хьинаре къахьегарца дизза дакъа лоацаргда вай, толамца кхоачашъергья вай юбилейни шерен иттлагIча пятилеткан заданеши социалистически декхараши.

Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара сийленца накъабахараи иттлагIча пятилетка заданеш ханал хьалха кхоачашъяраи социалистически яхь дIайолаяьча Нохч-ГIалгIай АССР промышленноста производстве хьалхалаттарашна новаторашна 20 марта вIашагIкхетар хиннача массава а разъа а болаш тIайцад.

СОВЕТИЙ БОЛХ ЭРГАБОАХАШ ТОАБЕ

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕ ХИННАЧА СОВЕЩАНЕРА

Укх деношка Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета заседаней зале горрайсоветий исполкомий председателий, секретарийн юкъарча отделий заведующейн совещани хилар. «КПСС XXV съездеи парте ЦК октябрьски (1976 ш.) Пленумеи решенешка хьежжа Нохч-ГIалгIай АССР Советийн цар исполнительни органийн организационно-массови болх дIахо тоабарах» доклад йир НГIАССР Министрий Совета председателá М. А. Керимова.

Советий лоархIам айбара Коммунистически парте халдаиза йоакхо еш йолга белгалдаьккхар цо. Укх тIехьарча шерашка тIайнача законаша юртий, поселкови, районни, городской Советий бокъонаши материальни кхоачамаши шердаьд.

КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъеча лоархIаме дакъа кхоач халкъа Iаьдала эгтара дукхагIа нах юкъебоагIача органашка — къахьегамхой депутатий Советашка. Уж декхарийла я экономика, культура дегIайоалаяра тIа-тIа чIоагIагIа влияни е, бахача наха эша товараш дукхагIа арахецара, городаши юртаний тоаяь хозъяра, халкъа образоване, унахцIенон, общественни кхачани бытови гIулакхаш дарен гIулакхаш тоадара хаддаиза терко е, организационно-массови балха боарам айбе а цун формаши методаши эргайоахаш тоае а.

КПСС XXV съезда решенеш кхоачаш а еш Нохч-ГIалгIай къахьегамхоша хьинаре къахьег иттлагIча пятилетка планаши социалистически декхараши кхоачашдара. Республика промышленносто толамца кхоачашйир 1976 шера заданеш, тIехкхоачашдир пачхаьалкхенга ялат, баьцадаараш, коартол, комсаш, сом бохкара тIайнча социалистически декхараш. Планал дикка совгIа ехкар шекара свеклаши тхьамкеи. Иштта, шура, фуаш, тха дохкара ше тIайнача декхарехи дулх дохкара оттаяьча планахи лоархIайир.

Уж толамаш дахарах республика къахьегамхой дег тIара къоалбалбеш письмо дайтар новкъоста Л. И. Брежнева, хIаьта производства эффективность айяраи балха дикал лакхъяраи лоаттаяьча Еррироссийски социалистически яхьа итогегIа НГIАССР-а РСФСР Министрий Советеи ВЦСПС-ен карара кара тела ЦIе байраках елар.

Доккхийн бехктокхамеи декхараш хьалхашка латт республика къахьегамхошта 1977 — юбилейни шера.

КПСС XXV съезда решенеш, КПСС ЦК-аи парте обкомеи соцамаш, Советех дола Законаш ларде а лувцаш республика къахьегамхой депутатий моттигера Советаши цар исполнительни органаши чIоагIагIа влияни е яьннай экономикеи культуреи дегIайоалаяра дешашта. Цунца цхьана дегIаккхувлаш хиннай Советий органий демократически ларадаш, айбаьб цар сессей лоархIам, чIоагIденнад депутатий нахацара бувзамаш, исполнительни комитеташ шоай балхах лаьца Советашта хьалхашка дукхагIа отчеташ тела яьннай.

1976 шера моттигерча Советаша 1226 сесси чакхъяьккхай, цига тайп-тайпарча гIулакхех лаьца 3000 совгIа дош а дувцаш. Укх тIеххьарча шерашка дикка айденнад боахами социально-культурчи гIишлоши хьалъечара Советий хьинар.

Из дика холуш да къахьегамхой депутатий Грозненски городской Совета гIулакхашка хьежача. Цу Совета исполкомо кIоарга уйла тIаяхийте къестаду шоай сессешка, заседанешка дувца увттаду дешаш. Дош хоадамболаш дувцийтара хьалхе а организационни кийчо ю, городской боахам, моттигеръяр санна союзно-республикански доалахьа йола я промышленность дегIайоалаяра эгтара пайданегIа йола формаш лех.

Цу хьакъехьа шоаш болх вIаштIехьбаккхарах дувцаш лакхе латтача органий директиваш а шоаш тIайню решенеш а кхоачашъяра тIахьожам лоаттабара къахьегамхой депутатий Грозненски городской Совете хаьдда йола система хьаьлга хьагойтар совещане къамаьл даьча горисполкома организационни отдела заведующе В. Б. Сайкос.

Дукхача даькъе город Грозненча городскойи районнии Советаша шоай организаторски болх тоабар бахьан долаш 1976 шерара халкъбоахама план тIеххкоачашъе аьттув баьлар республика столица къахьегамхой. ТIаккха цу шера итогегIа Грозненá РСФСР Министрий Совета, ВЦСПС карара кара тела ЦIе байрах а елар.

Цунца цхьана белгалдаккха доагIа, аьлар докладчика, дукхача райисполкомаша шоай законодательни декхараш лерттIа кхоачашдеш йоацилга. Сессешкеи исполкомий заседанешкеи тIайню решенеш хоадам болаш хилац, дувцача дешацара хьадоагIа декхараши уж кхоачашдара наькъаши лерттIа хьахькхац, ха къостаяц, бехктокхаме бола нах белгалбахац. Сессеш, заседанеш кийчъеча юкъеозац отделашкара бехктокхаме болхлой, специалисташ. Нийслуш да решенеи проекташи справкаши алхха цхьаь саго кийчъеш, хIаьта цкъаза из исполкоме цу хьакъехьа отчет яла езаш вар ше а хул.

НГIАССР Министрий Совет, 1976 шера ноябрь бетта хьежар къахьегамхой депутатий Сунженски районни Советo лакхе латтача органийн шийн решенеш кхоачашъяра тIахьожам лоаттабар мишта вIаштIехьдаьккхад. Гучадаьхар райисполкома балха хинна доккхий кхоачамбоацараш. Цун председатель нов. Шадиев аппарата болхлошкара, отделий кулгалхошкара, юрта боахама управленегара, юртий исполкомашкара, боахама кулгалхошкара царга шоашта тIадехка гIулакхаш кхоачашдайтар дукха доагIар дизза хьадехаш вац. Райисплокомо хайра организаторски болх беш хиннабац лакхехьа латтача органийн шийн дукхха соцамаш кхоачашдара даькъе.

Моттигерча Советий практике дукха моттигаш хул документаци лерттIа кийч ца еш. ГIулакх тоадар дукха цу даькъе беш болча балха стиль эрга ца яьккхача яргйоацилга белгалдаьккхар къамаьл даьча Нохч-ГIалгIай АССР архивни отдела заведующе Е. И. Кобзевас. Делопроизводстве цаI йола пачхаьалкхеи стандарт хулийтилга Iалашде деза массанахьа.

ХIанзарча замалахьа цхьанна а органа шийн болх аьттув болаш лелабе карагIдаргдац текущи планашца цхьана перспективни планаш а ца увттайой, яхаш дукхаза белгалдаьхар совещане. Цу даькъе шоаш Iоаяь цхьайола опыт дIайовзийтар совещане хиннараштa Урус-Мартановски райисполкома секретара А. Г. Милиева.

ХIанз а дукха моттигаш хул райисполкомий планашта хIара деннарча балха тIа кхоачашде йиш йола дукха дешаш юкъекхухьаш. Цунца цхьана капитальни гIишлошъяр, моттигера промышленность дегIайоалаяр, наха ду бытови гIулакх тоадар, юрташ тоаяь хозъяр санна дола лоархIаме дешаш теркал ца деш дут.

Советаша организаторски балха методаши стили тоаелга Iалашдеча керттера уйла сессионни болх тоабара тIаахийта еза, аьлар Надтеречни райисполкома секретара Т. И. Плутахинас. Укх тIеххьарча пхе шера цкъа мара е лаьрхIа райсовета сесси тIехъяьккха моттиг хиннаяц, иштта хан-ханнахьа уж чакхйоахилга хьадех оаха юрта советий исполкомашкара а, аьлар цо. Сессе дувца дош кийчдеча хана шерра актив, массазара комиссеш юкъеоза а сессешка дувцар, къестадер наха шерра дIадовзийтилга Iалашде а гIерт. Укх тIеххьарча хана каст-кастагIа запросаш е баьннаб депутаташ.

Республика Советаша белггала болх баьб харжархой наказаш кхоачашдара тIаберзабаь. БIарчча хьаийцача цхьан шерай ах шерай 79,4 процент наказаш кхоачашдаь даьннад. Укх юхейсача хана кхоачашдиза дмса наказаш чакхдахара шоай деррига низаш оарцагIдаха деза городий, районий, поселкай, юртии, станицай Советаша, хIара депутато. Из цIаькхазза а хьалхадаккха доагIа хIанз а кхоачашдаиза дукха наказаш тIалатташ болчарна.

Ерригсоюзнии республикански яхьашка дакъа лоацача республика юртийи поселкайи Советаша шоашта хьалхашка латта боахамеь социальнии декхараш кхоачашдеча балха тайп-тайпарча формаех пайда ийбу, терко тIаухийт производства эффективность лакхъяра, балха дикал тоаяра, тIаккха цунга гIолль халкъбоахама планаш а социалистически декхараш а тIеххоачашдара йоаржаяь ях дIахо эргайоахаш дегIаккхувлара.

Цхьабакъда, хIанз а цIенхашта кхоачамбоацараш да дукхача юртийи поселкови Советий балха тIа, городийи районии Советий оагIонгахьара царна кулгалдеча. Цар кIоарга техкац юртбоахама производство дегIайовлаяра дешаш, колхозашеи совхозашеи планаш мишта кхоачашъю хьожаш тIахьожам лоаттабара шоашта еннача бокъонех пайда эцац, доаггIача тайпара теркалдац наха бытови гIулакх делга тоадарца, культура, просвещене, унахцIенон учрежденей балхаца дувзаденна дешаш. Из бакъдеш йола дукха факташ кхийлар докладчика а, пренеех къамаьлаш даьчар а.

Совещане белгалдоахар юрта советий председателаш, секретараш каст-каста хувцалуш хиларо болх лерттIа вIаштIехьбаккхара новкъарле еш хилар, райисполкомаша юрта советий исполкомий база чIоагIъяра доагIар ца дир бахьан долаш царех цхьаяраш тишача цIеношка ядаш хилар.

Совещане дийцар моттигерча Советашка депутаташ харжара касста хургдолча хоржамашта лерттIа кийчо яра де эшараш. Цу даькъе беш бола беррига организаторскии массово-политически болх Октябра 60 шу дизара сийна яьржача яхье керда толамаш дахара къахьегамхой хьинар айдеш хила беза аьнна белгалдаьккхар.

Совещане балха юкъе дакъа а лаьцар а къамаьл а дир РСФСР Министрий Совета инструктора Н. С. Лященкос.

С. МАЙСИГОВ.

ЦхьоалагIча майна сийленца накъаяхара шерра социалистически яхь йоаржаяьй Грозненски ремонтно - механически завода цехий коллективаша. Цу яхье хьалхалаттачарех ба шоллагIча цеха болхлой. Хьалхарча квартала заданел совгIа цо арахийцар 4600 сома маьха продукци. Арахецача продукцега дIабода мах 2,8 процент лох а беш, къахьегама овсарле цхьа процент гаргга лакхйир. Уж толамаш доахача хьинаре къа а хьегаш дизза дакъа лаьцар цу цеха токара Я. Ф. Радловскеи слесара-сборщика Е. В. Гульцевеи. Юкъера лаьрхIача хIара сменагIа нормаш 140—150 процент кхоачашъю цар.

СУРТА ТIА: токарь Я. Радловский, слесарь-сборщик Е. Гульцев.

А. ТРУНОВА сурт.

Свеклаш лелаерий дош

1977 шера 1-гIча Майна хетадаьча КПСС ЦК ТIахьехамаша чIоагIа хьинар айдаь къахьегаш ба укх деношка Шалински района «Джалка» совхоза кхаш леладераш. Боахама механизатораша дикагIча агротехнически хана дIайийна яьхар бIаьстан юххье юв еррига культураш. Ха ца тулийташ дIайийра шекара свеклаш, ялатаи силосан лаьрхIа хьажкIаш.

Уж еррига хIамаш кхееш я йоккха балха говзал йола механизатораш Социалистически Къахьегама Турпал Саидов Баудин, Агасиев Саламу, Сербиев Сайд-Хьасаи, Хамзаев Нурди начальникаш болча мехотрядий коллективаш.

Духхьал шекара свеклаш 730 гектара тIа дIайийнай мехотрядаша. Доккхий социалистически декхараш тIайийцар цар укх юбилейни шера. Совхоза свеклаш лелаераша укх юбилейни шера дош деннад хIара гектара тIара 250 центнер мерза овлаш гулде, план 200 центнер йолаш.

Къаьстта доккхий декхараш да Саидов Баудеи Хамзаев Нурдеи кулгалдеча коллективаша шоашта хьалхашка оттадаьраш. Шоай торонаш а лаьрхIа, цар дош деннад шоай доалахьарча лаьттан хIара гектара тIара 300—350 центнерал кIезигагIа йоацаш шекара свеклаш чу я, аьнна.

Вай республике дика йовзаш я Муслиева Тамарий цIи. Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизара сийна яхье а яьнна, Тамара керте латтача бригада коллективо къовсам лоаттабу хIара гектара тIара 400 центнерал кIезигагIа йоацаш шекара свеклаш чуяра тIехьа.

— Тха бригаде къахьегаш бIаь саг ва. Тхона тIачIоагIъяьй эшаш йола техника, — йоах Социалистически Къахьегама Турпала Муслиева Тамарас. — Балха механизаци яро тхога торо хулийтаргья мерза овлаш дукхагIа чуда. ХIаьта укх шера тIайица доккхий декхараш тха бригада коллективага кхоачашдулургда, аьнна хеташ а я со. Цхьацца халонаш а, иштта кхоачамбоацараш а хинна доллаше а, дIадахача шера 160 гектарах хIаране тIара 327 центнер мерза овлаш чудера оаха, план 200 центнери социалистически декхар 230 центнери йолаш.

Къаьстта боккха хьувкъам чубера Муслиевай бригадерча М. Джабраиловас кулгалдеча звенос. Соахка хIара гектара тIара цо чуийца шекара свеклаш 447 центнер хилар. Укх шера кхы а дукхагIа мерза овлаш чуда дага я из звено.

Соахка даьха толамаш чIоагIдеш къахьега лерхIаш я Тамарий бригада укх шера. Цу гIулакха мел эшар долаш да: техника, молхаш ХIаьта керттера дар да, бригадаца гулбенна нах хьинар долаш хилар.

«Джалка» совхозе дIайийна шекара свеклаш дика хьалтIайоалаш латт. Царна молхаш тоха кийчлуш ба цига. Ханнахьа из болх чакхбаккхарах цар йиш хургья лазараш ца хулийташ шекара свеклаш хьалкхее. Тахане а оарцагIбаьннаб болхлой оасарах цIена йолаш мерза овлаш хьалкхедара. Ханнахьа шекара свеклаш нийлхъеш, царна оасар деш балхаш чакхдаха лерхI мехотрядий коллективаша.

Совхоза кулгалхоша, партийни профсоюзни организацеша мероприятеш оттаяьй свеклаш лелаерий материальнии моральнии безам совбаккхар духьа. Цу юкъедоагIа социалистически яхье котбаьннараштa цIе вымпелаш, ахчан премеш, мах бола совгIаташ далар Ца хIамо, шеко йоацаш, лакхбаьб наьха къахьегамцара безам. Сийлахьйоккхача Октябрьски революце 60 шу дуза юбилей совхоза свеклаш лелаераша белгалдаккха лерхI 15 эзар тонн мерза овлаш пачхаьалкхенна дIачудаларца.

Р. МАЛЬСАГОВ.

Массехк шу да «Старогрознефть» НГДУ йиьлагIча районни инженерно-технологически службе оператор Исаева Зулпас болх бу. ДикагIйола производственница лоархIаш я из цига. Массаза а нийса лелаю технологически режим, сепарационни установке мехкдаьтта дIадохийтача шийн бехкагIа цо хьовзам хилийта цхьа моттиг нийслац. РИТС-4 диспетчерскера оператораш-дежурнеш массаза дог тийша хул Зулпа къахьегаш йола участок даим а тешаме хургхиларах.

Иштта къахьегаш йолча Исаева Зулпана дIадахача шера «Социалистически яхье котъяьннар» яха сийлен Знак елар. Укх юбилейни шера а доккхий декхараш тIа а ийца уж толамца кхоачашдара яхье баьннараштa юкъе хьалхалатташ а я из.

СУРТА ТIА: оператор З. Исаева.

Л. РУДСКЕ сурт.

Шура дукхагIа хургйолаш

Грозненски района № 2 йолча шурий совхоза хьайбаш леладераша толаме кхоачашъяьй квартала план. План 360 тонн йолаш пачхьалкхенга ехкай 392,5 тонн шура. Планал совгIа пхи тонн а йолаш 30 тонн дулх дехкад. Из хьалхара толам баккха мегад совхоза коллектива иттлагIча пятилетка шоллагIча шера.

Социалистически яхье хьалха латт коммуниста Зиниев Зайнде кулгалду бригада. Ханал хьалха, 10 марта кхоачашъяьй цо квартала план. Хунарикова Къарибатаи Романенко Лидайнеи тара хила гIерт вожаш а, хIана аьлча цар хIара кхоабача Iаттагара депен бийсанеи 12 килограмм шура йоакхандаь.

Детача доахана Iул даьгIенашка дажаш да. Из доацаш, совхозе дIайийнай доакъара лаьрхIа 250 гектар баьцаш, иштта 400 гектара тIа цкъа дIайийча дукха шерашка тIаювла баьцаш. Цхьанна а даь корта лаза ца безаш, шура дукхагIа яккхара эша кхоачам шортта болаш ба.

— Берригача юрта боахама къахьегамхоша санна, тха совхоза хьайбаш леладераша а хьаллаьцар киевляний болам. Укх шера йоакххаш йола продукци 1978 шера боарамга кхачийта лерхI оаха. Цудухьа хIара денна йоаккхаш йола шура дукхагIа хул. Иштта дулх а дукхагIа пачхаьалкхенна дIачудала торо хургйолаш 30 эзар боабашк кхаба а дагада тхо, — дувц совхоза директора Н. Езикова.

Боабашкашка хьажа ховргдолаш ба говза коа тIара оалазараш леладераш Князева Наталья, Дадаева Одай, Аракчеева Наталья. Соахка боабашкий дулх дохкарах 1000 сом пайда хилар совхоза. Иштта укх юбилейни шера а шоаш кхо ца беш къахьегаргда цар.

Р. ЛЕОНИДОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советe

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето къоабалдаьд Шелковской района Каргалински станични Совета 1977 шера — иттлагIча пятилетка шоллагIча шера тIайица социалистически декхараш.

Райгорисполкомаш декхарийла яьй шоай карайолча моттигашкарча къахьегамхой депутатий юртий, поселкови станичнии Советаша производства эффективности балха дикали айяра, 1977 шера боахамеи социально-культурнии гIирсаш хьалдара планаш кхоачаш а тIеххоачаш а яра тIехьа лелаю социалистически яхь кхы а шерагIа йоаржае.

«Грозненский рабочий», «Ленина никъ», «Сердало» газетий редакцешта тIадиллад юртий, поселкови станичнии Советий Ерригсоюзни социалистически яхь мишта лел, 1977 шера цар тIайица социалистически декхараш кхоачаш мишта ду дувцилга.

ШЕЛКОВСКОЙ РАЙОНА КАРГАЛИНСКИ СТАНИЧНИ СОВЕТА КЪАХЬЕГАМХОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДЕКХАРАШ

КПСС XXV съездеи КПСС ЦК октябрьски (1976 ш.) Пленумеи исторически решенеш кхоачашъеш Каргалински стансовета къахьегамхоша толам а боаккхаш кхоачашдаьд иттлагIча пятилетка хьалхарча шерара социалистически декхараш.

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизарах КПСС ЦК баьча соцамах, «Производства эффективности балха дикали лакхъяра, иттлагIча пятилетка заданеш толаме кхоачашъяра йолча Ерригсоюзни социалистически яхьах болча «КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК соцамах, юрта боахама дешай хьакъехьарча КПСС ЦК Письмох кулгал а лувцаш, стансовета къахьегамхой юкъебахаб юртийи поселкови Советий Ерригсоюзни социалистически яхьа, хIаьта Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара даха мадоаггIара накъадахара кийчо еш 1977 шера тIайицад укх лохера социалистически декхараш.

Юртбоахама производство эффективности хьайоаккхача продукце дикали айяра, цунга дIабода мах кIезигагIа хилийтара, къахьегама овсарле дIахо айяра, хIаман кхоми хьурмати дара, 1977 шера заданеш ханал хьалха кхоачашъяра духьа производственни коллективаштеи къаьст-къаьстача колхозхоштеи юкъера социалистически яхь шерра йоаржае.

Лаьтта леладара культура айяра, дерригача лаьттаех техниках биззаи дикеи пайда эцара, Iилманеи дикагIча опытаи карагIдаьннар юкъедоаладара ларда тIа «Красный пахарь» колхозе гектара тIара 26 центнерал кIезигагIа доацаш ялаташ, 83 центнер комсаш яха, деррига ялат 11.000 тонн (план 9950 тонн) комсаш — 1344 тонн (план 1296 тонн) яха.

Колхозои гражданашеи эрий тIаювлача бIехача баьцашца, юртбоахама культураштеи хьайбаштеи зенаш деча хIамашца лазарашца къовсам лоаттабара чакхъяханза ярг. йоаца мероприятеш кхоачаш мишта ю тIахьожам лоаттабе.

1977 шера хьувкъама лаьрхIа минеральни удобренеш — 3000 тонн, органически — 14000 тонн яхка.

Ялаташ дIадер, комсаш хьеллар дикагIча агротехнически ханашка чакхдаккха. Ялаташ дIадера, доакъараш кийчдара, хьувкъам чубара шийн ханнахьа юртбоахама техника кийчъе.

Тракторашa, ялаташ дIадувча агрегаташа бIарччача дийнахьа болх белга Iалашде. Пачхаьалкхенга ялат, комсаш йохкара шера заданеш 1977 шера 7 ноябре кхоачашъе.

Доакъара база чIоагIъяра ларда тIа, цу цхьан ханна детташ дола доахан дукхагIа а хулийташ, 1976 шераца нийсдича шура дукхагIа яккха а хIара IаттагIара 2550 килограмм яккха а.

Киевски хьайбаш леладераша даь кхайкарал хьал а лаьца, пачхаьалкхенга дулх — 1010 тонн, шура—1370 тонн, тха — 380 тонн, чIоагIа дерстаи юкъера дерстаи доахан — 90 процент, цхьоалагIча шоллагIчеи сортагIа шура — 90 процент, тха—70 процент дохка.

Юкъерча хьайбашта Iай уж кхаба гIожа доакъар — 9700 тонн, сенаж—3000 тонн, силос — 7000 тонн, витаминни хьоар — 3500 тонн гранулированни доакъараш — 3500 тонн кийчде.

Наьха шоай доалахьарча боахамашка юртбоахамеи хьайбаи продукташ дукхагIа хилийтара станичнии совета исполкомои колхоза правленеи гIо дергда 210 хьакхий хурскаш эцара, коа тIара оалхазараш 40 процент дукхагIа хилийтара, баьцаш дIа а йийна 300 гектар даьгIенаш тоае, шоай доалахьа хьайбаш долча наха 350 гектар цонаш къоастае, колхозашка 667 тонн доакъара лаьрхIа ялат, 100 тонн йоли чаи дохка.

Каргалински стансовете бахача нахагара дулх — 52 тонн, фуъаш — 82 эзар, тха — 300 центнер, хохаш — 65 тонн эца.

Производственни, жилищно-коммунальни, культурно-бытови гIирсаш хьалдара 522 эзар сом капвложенеш караерзае.

Хьал а яь болх бе йолаялийта — жена лаьрхIа откормочни площадка, санпропускник, сенажни башни, машинни ков, транспортни подстанцена монтаж е, жен фермана электрификаце е.

Колхозашта лаьрхIа 520 кв. м. ши квартира йола цIенош хьалде. Культура ЦIа, 300 номер йола телефонни станци хьалъяь яккха.

Вокзальни улицагIа 1500 метр жIагIа билла, Калинина, Гагарина цIерагIча, Восток яхача улицашка 2000 метр троутуараш яхка.

Калинина, Гагарина цIерагIча улицашка 1000 метр хии сета капитальни ремонт е. Станица улицаш тIа цхьа эзар га дIайогIа.

Бахача наха бытови гIулакхаш дикагIа дара, заказчикашка дIалуш йола хIамаш дика хилийтара, заказаш кхоачашдара хана лоацъяра тIехьа тIагIертта болх бе. Бытови гIулакхаш дукхагIа делга, бахача цхьан сага шера 14 сома уж делга Iалашде. Бахача наха бытови гIулакхаш дара план 1977 шера 20 декабре кхоачашъе.

Бахача наха торговле гIулакхаш дара культура айе, къаьстта кхашкара балхаш деча, доакъараш кийчдеча, ялаташ чуэцача хана юртарча къахьегамхоша болх беча моттигашка. Тикаш товарий шерра ассортиментаца Iалашъе. Розничны товарооборота план 25 декабре кхоачашъе.

Бахача наха медицински гIулакх дикагIа де, къаьстта лазарашта профилактика еча. Юртарча къахьегамхой балха, быта, салаIара хьалаш тоадара, хIара балха моттиге кхерамзлен техника лелаяра хIара денна тIахьожам лоаттабе.

Юрташкара нах баха моттигаш, хьайбай фермаш, бригадаш, машинни ковнаш санитарни хьалаш дика долаш леладе, берий спортивнии ловзареи майдаш хьае.

Деша дагIача бераштa дикагIа хьехилгеи кхетам лулгеи Iалашде.

Дешархой юртбоахама бригадай низашца 40 эзар сома маьха балхаш де. 1 август тIакхоачаш школаш кердача дешара шерага бокъонца кийчъе.

Культурно - просветительни учрежденей балха боарам айбе. Художественни самодеятельность ма-могга дегIайоалае, кружокашка дакъа лацара баха нах, къаьстта кагирхой шерра юкъе оза. Культура ЦIен агитбригадай низашца колхозий производственни участкашка 100 гаргга концерт кийчде. Производстве хьалхалаттарий опыт шерра дIайовзийта, граждански отрядийн цIейи керда формаш эргайоахаш тоае.

Станични Совета бюджета тIадоагIар 72 эзар сом хилийта; план 71 эзар сом долча. Юртбоахама налогах доагIа ахча укх шера 20 сентябре, ниъза яргйоацача окладни страховаиех доагIар 20 июне хьакхоачилга Iалашде, цар чотах Совета бюджете латтача ерригача учрежденешта шийн ханнахьа финансировани е.

Ер социалистически декхараш толаме кхоачашдара къахьегама коллективашта массазарча комиссешкара, общественни самодеятельни организацешкара, ерригача советски активагара ма-могга гIо де. Балха лоархIамерча участкашка депутатски посташ хьае, юрташкарча общественни комитетий болх айбе, харжархой наказаш шийн ханнахьа кхоачашделга Iалашде.

Дубовской станични Советацара социалистически яхь дIахо лелае.

Социалистически декхараш дийцад «Красный пахарь» колхоза уполномоченний собране, гражданий сходе, къахьегамхой депутатий Каргалински станични Совета сессе тIа а ийцад.

«ГЕХИНСКИЙ» СОВХОЗА КХАШКА

БIаьстан балхашта хьалхе а лаьрххIа кийчбеннабар Урус-Мартановски района «Гехинский» совхоза кхаш леладераш. Соахка гурахьа денз бIаьсти ялаташ дIадувргдолча деррига кхаш тIа ханнахьа эшшача боарамагIа удобренеш тоссаш уж оахаш, тоадеш, царна мел эшар деш къахьийгар механизатораша. Района боахамашта юкъе хьалхарчарца Советски Эскареи ТIема Форда Флотеи Ди — 23-гIа февраль тIаккхоачаш тоаяь дIаоттайир бIаьсти кхашка араяла еза еррига юртбоахама техника. Вешта аьлча, укх юбилейни шера шоашта хьалхашка латта доккхий декхараш кхоачашдара тIехьара къовсам соахка гурахьа денз дIаболабир цар.

ХIаьта укх шера совхоза хьалхашка латта декхараш аттагIчарех дац. План 3 эзар йолча 3500 тонн ялат дохка дезаш да. Из декхар кхоачашдара хIара гектара тIара планагIчул 3—4 центнер дукхагIа ялат чуэца лаьрхIадар механизатораша хьалхагIа. СССР профсоюзий XVI съезд болх беш хиннача деношка, цига вай парте Генеральни секретара новкъоста Леонид Ильич Брежнева даьча къамаьла жоп а луш, керда декхараш тIайицад совхоза коллективо. ХIара гектара тIара чудахьа беркат юкъера дIалаьрхIача 26 центнерга дIакхоачаде дош деннад, план 20 центнер йолаш. ХIаьта укх тIеххьарча шерашка шоай социалистически декхараш дизза кхоачашдеш хьабоагIача механизатораша Муцараев Вахас, Бекаев Аламада, Гарбулатов Лечас, Сатуев Бексолта тIайица декхар — шоаш доал деча участкай хIара гектара тIара 35—37 центнер ялат чудахьаргда аьннад.

Укх бIаьсти ерригаш а дIалаьрхIача 3 эзар гаргга гектара тIа тайп-тайпара культураш дIае езаш я совхоз. Царех хьажкIаш 1200 гектар, гидуаргаш 500 гектар, иштта кхы дIахо.

Соахкарчул 10 ди хьалхагIа уж культураш дIае йолайир совхоза механизатораша. Кхаь дийнахьа — 21—23 марте 400 гектара тIа дIабе беза мукхи кени дIабийна баьлар кхаш леладераш.

Сатессача денз боад къовлабаллалца, делкъийна хIама дуача лоацача юкъа мара болх юкъагIа ца буташ, къахьегаш ба совхоза механизатораш укх деношка. Шоайла социалистически яхье а баьнна денна нормаш 150—200 процент кхоачашъеш къахьег йоккха опыт йолача ялаташ кхедераш Алерханов Абуязид, Гарбулатов Леча, Сатуев Бексолта, Зулаев Зейнди керте латтача механизированни отрядаша. Уж йиъ мехотряд я совхозе укх бIаьсти дIаюв еррига культураш дIаювр. Совхоза дирекце, парткома, профсоюза моттигерча комитето дика вIаштIехьяккхай механизатораштa юкъера социалистически яхь. БIаьстан балхаш доладалалехьа гаьнна хьалхагIа денз белгалъяьхай мехотрядашта йола материальни а моральни а стимулаш, иштта итогаш ю хIара дийнахьа ялаташ дIадувш йолча агрегатий балха. Хьалхарча дийнахьа норма кхоачаш а тIеххоачаш а еш эгтара овсарегIа болх баьча агрегата баьккхача толамах хоам беш йола «Молния» хьалтох совхоза центральни усальбе, хIаьта агрегата тIа болх беча механизатораштa делкъийна хIама даъа болхлой гулбеннача баркал а аьле цар агрегата тIа карара кара тела цIе вымпел хьалайогI. Цул совгIа, деррига ялаташ дIадийна даьначул тIехьагIа 500 сом ахча дала лаьрхIад яхье хьалхара моттиг яьккхача мехотрядa, шоллагIа моттиг яьккхачоа — 300 сом. Цу гIулакхаша совбоах механизаторий балхацара безам, новкъостал ду овсарегIа къахьега.

БIаьстан юкъе 400 гектара тIа мошача доакъара лаьрхIа кени мукхи дIабувча юкъа мехотрядашта юкъе эгтара дикагIа къахьийгар коммунист, совхоза парткома член волча, Къахьегама ЦIе Байракхеи «Знак Почета» яхеи орденаш, Ленински юбилейни медаль, «1975, 1976 шера социалистически яхье котъяьннар» яха значокаш лелаеча Сатуев Бексолта кулгалдеча мехотряда.

Из мехотряд болх беш йолча 3-ча отделене кхашка хилар тхо, агрономаца Исраилов Хьамадаца цхьана. Хьагуш яр шаьрача моттиге ухкача отделене кхашка лела техника. Цу отрядацарча механизаторех цар кулгалхочох ала дукха дIайха дешаш корадоагIа агронома. Кхай тIа дом эккхийта сиха лел кхо агрегат.

Гаьннара хьежача гуш я тIехьатесса сеялкаш а йолаш лелача цхьан трактора тIа ягIа цIе вымпел. Механизатораша Курманов Джамеи Баев Абуязиди бовзийтар сона отделене агронома. Шаккхе а укх ткъаьх шера ялаташ хьувкъадеш къахьегаш ва. АргI-аргIа, цкъа цхьанне трактор лоаллаш, шоллагIвар сеялка тIа отташ, тIаккха юха а моттигаш хувцаш болх бу механизатораша.

— Иштта моттигаш хувцаш болх барах кIезигагIа кIаьдлу, балха тIа гIалат ца далийта вIаштIехьдоал тха, — йоах механизатораша.

— Тха мехотрядацарча агрегаташта юкъе а лелаю оаха шийн тайпара яхь, — йоах мехотряда начальника Сатуев Бексолта. — ХIана аьлча, цхьанне бу болх шоллагIчох тийша ба. Харц хургда, цхьадола кхоачамбоацараш нийслац аьлча-м. Цхьабакъда уж тха механизатораша сиха дIадох. Иштта самардийнахьа сарахьа культиватора еха висар Шахмурзаев Абуязид. Бакъда, шоллагIча дайнахьа кхай тIа хьакхьачача цецдаьнна дисар тхо. Йоккха участок уллар культиваци яьккха тоаяь. Цу саррахье а шийн культиватор тоа а яь, цу беттала бийсана сахиллалца культиваци яьккха хиннаяр Абуязида. 4 дийнахьа еррига а е езача 120 гектарах 98 гектара тIа шекара свекла дIайийнаяр. Иса 22 гектар свеклаш цу дийнахьа саралехьа дIайийна а яьхар.

Иштта дика болх бу вокх кхаь отделени кхашка хIамаш дIаювш болча мехотрядашцарча говзанчаша а. Совхоза кулгалхоша хоза хеташ цIераш йоах бIаьстан ялаташ дIадувча хьинаре къахьегача кхыча механизаторий Мухароев Вахий, Мусаев Масолтий, Цааев Iабдулрашида, Гучигов Лемий, кхычар. Йизза кийчо яь дIаболабеннаб совхозе ялатан доакъараи лаьрхIа хьажкIаш дIае. Апрель бетта 26-ча дийнахьа, вешта аьлча соахкарчул 11 ди хьалхагIа бIаьсти юв еррига культураш дIайийна яьха лаьрхIад «Гехинский» совхоза механизатораша.

Т. ХАШАГУЛЬГОВ.

КАГИРХОЙ ВIАШАГIКХЕТАР

Советски эскаре гIулакх де баха безача кагийча нахаца дукххача достамех кхетама болх чакхбоакхх ВЛКСМ МагIалбика городской комитето ДОСААФ-аци тIема комиссариатаци цхьана. Цу планаца яр дукха ха йоацаш городерча стадионе хинна кагирхой слет.

Эскаре баха кийчлураштa вIашагIкхийтта хилар Дай-мехка Сийлахь-боккхача тIема шерашка моастагIех МагIалбик лораеш хинна Марчуков Александр Иванович. Цо дийцар хургболча бIухошта Тийрка довкъашка хиннача бирсача тIемех, Iоажалах ца кхераш къонахчал долаш моастагIчоа дукхьала лаьттача дуккхача къамех болча советски салтех, тIем тIа чIоагIденначa халкъий доттагIалах.

Кагирхошта хьехам луш, эскарера дисциплина, советски салтечун декхараш довзийташ къамаьл дир военкомата болхлочо нов. Бельтюкова, ВЛКСМ горкома секретара Г. Ш. Бокова.

Социалистически Даьхенна, даьй сийлахьча гIулакхашта тешаме, тIехдика бIухой хила дош делар эскаре баха кийчлурий цIерагIа къамаьл даьча Х. Центроева, А.-А. Цечоева.

А. БАСИЕВ.

СИГАЛЕ ТОХК ЛАЬТТО

Ленинграда юххерча Пулковски гувнаш тIа я вай мехка эггара къаьнагIа йола СССР Iилмай Академе Керттера астрономически обсерватори. Цун директораца, СССР Iилмай Академе член-корреспондентаца Крат Владимираца къамаьл ду АПН корреспондента Спирин Олега.

Владимир Алексеевич, хIанз дукха астрономически центраш, низ бола радиотелескопаш керттерча даькъе астрономаша беча балха аьттув болашагIа дола хьалаш долаш йолча мехка лоаман районашка я. Тахан ший лоархIам бовза йиш йий Пулковски обсерватори?

— Пулковски гувнаш тIара ерригa инструменташи приборашн — из тха обсерваторе доккха доацаш цхьа дакъа мара дац. Пулковски астрономаш Дальни Востоке, Украине, Кавказе, Крыме, Средни Азе ба болх беш. Цул совгIа, тха оборудованеца кийчъяь я, масала, Кубера советско-кубински обсерватори.

— Седкъий хьакъехьарча Iилман истори доккха да. Цудухьа, хетаргахьа, цун тахарча ден хьакъехьа дувца хала хургда, дIаяхача ханара дараш ца довзаш хилча...»

Бакъдар аьлча, астрономи — дунен тIа эггара къаьнагIа долча Iилмаех цаI. Кхоачам ба Малхи сигалара кхыдола тайпаши Iомадеш хинна Ширача Египта жрецаш, ширача замалахьа Средни Азе хинна обсерватореш дагасхача.

150 шу гаргга ха хьалхагIа хьаяь тха обсерватори йIаьхий традицеш йолаш я, кIезига яц цо яь открытеш. ДIаяхача бIаьшерене укхаза хьаяь прибораш таханаллца шоай Iилман мах бовза я. ДIаяхача бIаьшерене Пулковски обсерваторех доазол дехьа хозахета оалаш хиннадац «дунен астрономически столица».

Тахан дай-мехка астрономи хIанзарча техникаца кийчъеш я. Масала, Ленинградски опытно-механически объедицене хьаяьй 6 метр диаметр йола кизга латта дунен тIа эггара низ болашагIа йола йоккха азимутальни телескоп. Къилбаседа Кавказе, Зеленчукски станицера гаьна йоацаш форда тIехен тIара йистача 2100 метр лакхача оттаяьй из. Телескопа кизга — из я миллиметра итт эзарлагIча даькъал дукхагIа боарама гIоал ца йоалийташ шаьръяь ткъаь итт квадратни метр хIана яц аьнна йола кизга тIехе. Кизга хьаде кийчъяь хIама кховзткъе итт тонн еза яр. хIаьта из доаладаь хьадара хьалъе йийзар къаьстта цех. Кизга бIагIара доацаш шаьра хилийтара из хьадеш йола хIама шелйолийташ ши шу дакхха дийзар. Телескопа технически тороиаш меллай ховргда укх тайпара масал доаладича: цу чу гIолла дIахьежача бIаргагургба ткъаь пхиъ эзар километр гаьнара кIерамe ала.

— ТIаккха кердача телескопа практически лоархIам миштаб?

— Цун новкъосталца 24-зза доккхагIа деш сурташ даха йиш я Вселенне гуш йола зона оалачун доазон тIарча седкъий. ДIауйлаел оаш, бIарге хIама ца лоацаш дIахьежача бIаргагурел 10 миллионазза кIезигагIа сердал гуча седкъий. Из хинна а Iац. Цхьалхача бIарга гучул 40—50-зза шаьрагIа бIаргагу хIама кердача телескопа чу гIолла дIахьежача.

Вай мехка болх беш я дунен тIа эггара йоккхагIа ярех йола радиотелескоп (Ратан-600). Из а ниттa Зеленчукски станицана гаьна йоацаш оттаяьй. Ераш я цун цхьайола даннеш. Алюмине кизгай тIехе 14 эзар квадратни метр я. Айххийта вIаши улл-уллув дIаоттаяьча цар хьахулийт 600 метр диаметр йола герга антенна.

Ротан-600 новкъосталца радиоастрономе чоалхане задачаш де йиш я: галактикай ядраш тахка, реликтови сердала талгIеш хьалувца, энерги тела керда формаш хьаелла. Белгалдоаккхаргда аз, цу Iалаьмате йоккхача радиотелескопа секцеш Пулкове техка хилар.

Вай астрономически техникана эггара тIехьагIа карагIдаьинача хIамаех лархIа мегаргйолаш я радиотелескопашта уттаеш йола квантови усилителаш а. Укх тIеххьарча шерашка цар новкъосталца хьагучаяьхай хьалхагIа йовзаш ца хинна космически объекташ — квазараш, пульсараш, кхыяраш.

— Укх тIеххьарча хана кунен тIарча дукххача Iилмахоша теркам тIабохийт Маьлха. Цу даькъе деш малагIа балхаш да Пулковски обсерваторе?

Юххьанца белгалдоаккхаргда аз, Малх Iомабара гIулакха хьалхара моттиг советски астрономашка хилар. Оаха гучадаьккхад, масала, Маьлха сийгаш дувлача хана лелха ший талгIеши космически зIанараши дIа мишта ярж.

Тохкамаш дара оаха лаьттан тIарча инструментех пайда ийца ца Iеш, стратосферера земаш а доах. Стратостаца урагIа йихьачен радиотелевизионни бувзамга гIолла управлени ечен телескопа новкъосталца Iомаьяй Маьлха тIа хула карегIа йола процессаш.

Тха стратостат а ниттa дунен тIа эггара йоккхагIа я. Цун йIоахал — 200 метр. Телескопа диаметр — 1 метрга кхоачаш. Эггара хьалха сигала яхийтар из 1966 шера, цул тIехьагIа диазза кхы а яхийтай. Сигала яха йоаккха ха — 10 сахьатага кхоачаш.

Стратосферера Маьлхан кхыча космически объекташтен деш дола тохкамаш аьттув болашагIа да: оптически приборашта Iаткъаш зувш дола телаш шаьра бIаргагора новкъарле еш йола лаьттан атмосфера. ДагадоххарагIа аьлча, лаьттан тIара обсерваторени духхьал из бахьан долаш ма-могга лакхагIча, лоамашка хьалъю хIанз. Дукха ха йоацаш болх бе йолаеннай Арменера Бюраканскн обсерватори, хьалъяь йоалаш латт форда тIехен тIара хьалйистача 4.200 метр лакхача Памире хьалъеш йола обсерватори.

— Вселенни Iомаеш ба бе-беча мехкашкара Iилмахой-астрономаш. Цудухьа шун обсерваторе а ниттa айхха бувзамаш хила тарлу доазол дехьарча тохкамхоша?

— Ца хилча дарг мичад уж-м? Къаьстта айха бувзамаш леладу оаха социалистически мехкашкарча Iилмахошца.

Толаме лел тха ниттa американски Iилмахошца цхьана еш йола эксперименташ. Дукха ха йоацаш вай мехкаша, бе-беча континенташка оттаяьча антеннех пайда а эцаш, компактни радиоисточникаш техкар. Из болх чакхбаккхар бахьан долаш вIаштIехьдаьлар Лаьттан тIара хьежача Бетта тIара космонавта лер бIаргагургйола оагIув лаха.

Шин оагIорахьара леладеча бувзамел совнагIа Пулковски обсерваторе Iилмахоша тахан дакъа лоац дунен халкъашта юкъерча астрономически союза массехк программана юкъе.

...Сарахьо дIавахар со Пулковски обсерваторера. Эггара хьалхара седкъий хьахулаш латтар сигала. Сона гаьна а Крат Владимиран цун коллегаштен гарга а дола седкъий. Са балха ди чакхдоялаш латтар, цар-дар — долалуш мара дацар.

...Вселеннега ладувгIаши хьожаши дар Лаьтта.

(АПН).

№ 8 йола «Агитатора блокнот»

ХьатIакхоачаш да дунен халкъий къахьегамхой цхьоагIон Ди — 1 Май. Цу датага хетаяь я КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пропагандаи агитацен отдела аргIанарча «Агитатора блокнота» 8-ча номер тIа кепа теха «Машарен къахьегамен цIей» аьнна корта болаш парте обкома лекторски группа кулгалхочо В. Губина язъяь статья. Ниттa цу датана хетадаь политдийнахьа къамаьлаш дергдолча агитатораштa, политинформаторашта бесдаш кийчъяра накъаяргья «Вайгахьарча моттигашка хьалхара маевкаш» аьнна областной партийни архива материалех язъяь подборка.

Блокнота тIа араьннай кепайоазони радиов деношта хетаяь «Парте хьинар дола гIончаш» аьнна КПСС обкома пропагандаи агитацен отдела кепайоазони, телевидени, радиов сектора заведующе Р. Нашхоева язъяь статья. Ниттa газет дешарий уйла тIагIоргйолаш я «60 шера хьабена никъ» аьнна корта болаш йола «Грозненский рабочий» газета юбилейна хетаяь хиннача болхлойи юртийн корреспондентий республикански слетах язъяь информаци.

Цу блокнота тIара керттера материалаш СССР профсоюзий XVI съезде КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева даьча къамаьла чулоацам дIабовзийтара десашта хетаяь я. Хьалхарча даькъе царех лархIа еза «Йоккха программа кхоачашъеш я» аьнна йола методически разработка.

«Комплексно кхоачашде» аьнна КПСС Шелковской райкома секретара Р. Муртаева язъяь статья араяьннай блокнота тIа. Гудермесски медицински инструментий заводе массово-политически балха тайп-тайпарча формаех пайда эцар дувцаш я Е. Карпова статья.

«ДоттагIала университет» аьнна Патриса Лумумбай цIерагIча халкъий доттагIала Университета ректора, профессора, экономически Iилмай доктора В. Станиса язъяь статья кепа техай «Хьай ладувгIараштa довзийта» яхача рубрика кIал.

Газет дешараштa ниттa езалургйолаш я блокнота тIа араьнна «КПСС обкома Пленум», «Хьалха латтараштa — премеш», кхыяраш санна йола материалаш.

КАЗАХСКИ ССР. Актюбински областа «Хлебодаровский» совхозе ший хьалхара къахьегама шу чакхдаьккхад юкъера школаш чакхъяьхачарех вIашагIъеллача трактористкай бригадо. Мехкараша кхаш аьхад, удобренеш кхашка дIакхихьай, хьайбай фермашка доакъар кхихьад. Дика кийчъеннай бригада бIаьсти кхашка деча балхашта.

Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара сийна социалистически декхараш тIаэцаш мехкараша — механизатораша лаьрхIад Т-40 яхача хIара трактораца 700 эталонни гектар лаьтта кийчде.

СУРТА ТIА: кагирхой коллектива бригадир У. Суентаева (юкъе латтар) трактористкашца цхьана.

Д. КАРАЧУНА сурт. ТАСС фотохроника.

Де дезараш дукха да

Къона я тха комсаш лелаю совхоз. Шу мара ха яц из вIашагIъелла. Дукха боккха а бац боахам. Деррига оахаш дола лаьтта — 2157 гектар. Цунах 1200 гектара тIа комсаш хургья. Цу культура хьалхара хьувкъам 1979 шера чуба лерхI. Цу шера хIара гектара тIара 20 центнер чу а ена паччахьалкхенга 2000 тонн комсаш йохка езаш да тхо планагIа.

Комсаш соахка мара дIайогIа йолаяьяц тха боахаме. ХIаьта еррига дIаегIар 300 гектар я. План 150 гектар йолаш 300 гектара тIа дIайогIа лерхI оаха комсаш иттлагIча пятилетка укх шоллагIча шера а.

ХIаранена юкъе нис-нис саг юкъе а воагIаш кхо звено я комсаш дIайогIаш. Царна юкъе яьржача социалистически яхье хьалха я Костоев Хизара кулгалду звено. Къахьегама овсарле лакха йолаши кадайи болх бу цу звенорча гидробурашца кIоагаш доахача Хамхоев Мухарбека, Льянов Алика, МержоевгIар Ахьмаден Мухьмаден, комсаш дIайогIача Льянова Iайше, кхычар. План 2 йолча дийнахьа пхе гектара тIа комсаш дIайогIа карагIдоал царна.

Костоева звенол дукха тIехьаюсаш яц Шадиев Хамберда, Льянов Бахьаудина кулгалдеш йола звенош а. Комсаш дIайогIара дийнахьарча нормаех дика лоархIаю уж. ХIанзле дукха хIама ца эшаш бIаь гектара тIа комсий гаьнаш дIаегIай цу кхаь звенос.

Кастта комсаш дIайогIа кхай тIа араяргья кхы а ши звено. Цул тIехьагIа дийнахьа юкъера лаьрхIача 20—25 гектара тIа комсий гаьнаш дIайогIа вIаштIехьдаргда.

ЧIоагIа бехктокхаме болх ба комсий гаьнаш дIайогIар. Агротехника бокъонаша дIадеххача тайпара уж дIа ца егIача дегIа а ца йоагIаш йокъа а енна дIаяргья. Из дика кхетаду совхоза кулгалхоша. Цудухьа комсий гаьнаш дIайогIача балха тIахьожам лоаттабара лаьрххIа ши саг оттаваьв Уж ба Паршина Ольгеи Никулина Ларисеи. Укх шера февраль бетта Ростовски областе Пухляковски совхоз-техникум чакхъяьккхай цар. Цига кагий нахи мехкарийи Iомабу комсий бешамаш лелас кхее.

Дика кхоачашду Ольгаси Ларисаси шоашта тIадилла декхар. Комсий га дIайогIаш гIалат нийсдалийталга гучадаьлча из цу сахьате дIадоаккхийт цар бехке волчунга. тIехьагIа гIалат ца далийта фу де деза хьеха а хьехаш. Цар беча балха геттара раьза да тхо. ХIаьта цар аьннар цу сахьате кхоачашду моллагIча болхлочо.

Бакъдар аьлча, кIезига ба тха боахаме комсаш кхеяра опыт яраш. Цудухьа из культура кхее нах Iомабара къаьстта йоакхо ю совхозе. Ниттa тхоай боахаме Iомабу, Наурски, Надтеречни районий комсаш лелаеча совхозашка ухийт балха говзал караерзае.

Тха боахамал совгIа, комсаш лелаяра керда кхы а ялх совхоз вIашагIъеллай тха районе. Комсаш кхее ховш бола нах дукха бац цу боахамашка а. Цудухьа МагIалбике лаьрхIа профтехучилища вIашагIъеллай. Цига дешаш бараш Iомабергба комсий гаьнаш дIайогIа, уж яIа, кхыдола Iунал де.

Къона хилара тарра тIехь тIайоагIача хана дукха гIулакхаш да тха боахаме чакхдаха дезаш. ИттлагIча пятилетка шерашка совхозе хьалъергья шозза вIаштIара яь контора, болхлошта лаьрхIа керда поселок. Цига хьадергда хIаране чу йиъ-йиъ квартира хургйола цIенош, кхыйола гIишлош. Цул совгIа, дукха гаьнаш дIайогIаргья, чкъаьрий леладара Iам бергба.

М. ЦУРОВ,
Малгобекски района М. Горьке цIерагIча совхоза керттера агроном.

СИБАРЕГIЕН АГРАРНИ ПЛАЦДАРМ

Эггара хьалха воагIаш цхьа шуи ах шуи хьалхагIа вера со Новосибирскера шовзткъа километр гаьна хила мегача В. И. Ленина цIерагIча юртбоахама Iилмай Ерригсоюзни Академе СибарегIарча отделене Iилман центре. Цу хана ВАСХНИЛ-а вице-президента, цун СибарегIарча отделене председатела, академика Ираклий Иванович Синягина дийцар СибарегIарча Iилмахошта-аграрникашта хьалхашка лаьтта массехк декхар.

— Эггара хьалха вIаштIехьдаккха деза, — йоахар цо, — СибарегIени Дальни Востокен юрта боахамо цу крае баха нах кхачан керттерча продукташца Iалашбаь ца Iеш, уж СССР Европейски даькъа лоаттаелга а. Керда городаш, предприятеш, гидроэлектростанцеш, хьалъярца, машиннаькъаш дахкарца дувзаденна юрта боахамера дIаух нах. Из бахьан долаш хьалхашка отт хьайбай боахамен лаьтта леладарен даькъерча тайп-тайпарча процессашта механизации автоматизации яра лоархIаме декхар. Ниттa тха кийчъе еза СибарегIен цхьайолча къулбехьарча районашка увттача йокъалца къовсам лоаттабара методаш а. ТIаккха юкъера а, юртбоахама производство йилла езаш да тхо цIаккха а из ца хиннача метте, масала, Байкало-Амурски наькъа бIоаххала.

Цу декхарашца дувзаденна дар СибарегIен территоре тIа вай мехка йоккхагIа йола юртбоахама Iилман центр йилла лархIар а. Цун проект, дагадоххарагIа аьлча, планировкеи архитектуреи дика хиларца белгалъяьхар. Еррига Iилматохкама институташ цхьан мугIарагIа массехк бIаь метр хьал а этта, цхьанне чура вокхан чу воалаш даьча наькъашца вIашагIа хоттаслар. Наькъал дехьа гобаьккха хьалъэттар чуIа цIенош, юкъе школаш, детсадаш, тикаш, столовеш а йолаш. Цу тайпарча планировко йиш хулийт къилбаседехьара хьекха чIоагIа мух юхасоцабе, хIаьта СибарегIарча климата хьалашка из кIезига лоархIам болаш гIулакх а дац.

...ХIанз юха а къамаьл хул са академикаца Синягинца:

— Ираклий Иванович, юртбоахама Iилман центр хIанз дукха хIама ца эшаш хьалъяь ма яьннайий. Iилмахоша баьча балхах хьахиннача цхьадолча хIамай хьакъехьа дувцалургдацар - хьогI хьога?

— Уж кIезига дац. ЛоархIамегIара дараш дувцаргда аз. Байкало-Амурски машинникъ билла болабаларца дувзаденна саггота хьалхашка эттар цига болх беш бола нах юртбоахама продукташца Iалашбара дош. Цу зоне оаха Iилман тохкамаш ду хIанз шин шуи ах шуи даьннад. Цу района Iалама хьалаш, цун юртбоахама тороиаш Iомаеш йола йийтта пункт йиллай оаха наькъа бIоаххала. Опыташа хIанзле а хьахьекхад, БАМ-а зоне во боацаш коартолий хьувкъам кхебе йиш хилар — хIара гектара тIара 200 центнерага кхаччалца.

Укх тIеххьарча шерашка доакъара баьций керда сорташ хьадара балхаш деш хинаб Iилмахой. БIаьстан юххье ювча вика сортех цаI — «надежда» — европейски ши сорт вIашагIа эдара наькъаца хьадаьд. Доакъара масса продуктивность стандартни сортел лакхагIа йолаш доло «надежда» яха сорт ялата хьувкъамга диллача царел дикка тIехда, хIаьта цхьан станце цунна пхе шера конкурсни тохкам баьчул тIехьагIа гучадаьннад хIара гектара тIара из 26,4 центнер доалаш хилар. ХIаьта «надежда» керттера совле малагIа я аьлча — из сиха кхачаш хилар. Тха СибарегIарча хьалашка къаьстта лоархIаме да из. Цул совгIа, керда сорт белгалдоал ялатийца протеин дукхагIа хиларца — 32 процент.

Малхбоален СибарегIа шерра дIаяржаш латт люцерна. Тха селекционераша хьадаьд юкъера лаьрхIа хIара гектара тIара 84 центнер (шозза хьекхача) йол луш дола цун керда сорт — «тулунская гибридная». Из стандартал 17 процент лакхагIа хул.

— Доакъара баьций керда сорташ хьаданза дарг ца хилар, гучох, СибарегIен Дальни Востокен хьайбай боахам дегIабовлабеш хиларца дувзаденна хургда.

Бакъда из. ХIаьта оаха йохкаш йола хьайбаш леладу фермаш, европейски яраш санна йоацаш, тхоай климатически хьалашца тарлургьяраш я. Масала, хIанз промышленность чIоагIа дегIайоагIаш латтача Къулбехьен Якуте хьайбаш леладу йоккхий фермаш яхка лаьрхIад. 800 Iатта лаьрхIа цу тайпарча комплексех цаI город Нюрингa районе хьалъергья. Якутера хаоттама хьалаш бирса хилар теркал а деш, проекта технологически дакъа кийчдеча хана оттадаьд комплекса еррига помещенеш цхьан блоке хулийтилга. юкъейихьай дукххача производственни процессий керда технологии комплексни механизации.

Белгалдоаккхаргда аз, СибарегIен боахамашка хIанз хIара Iаттагара 3300 килограмм шура йоаккхаш хилар. ХIаьта Боровски опытни боахаме 4350 килограмм йоаккх оаха. СибарегIарча хьалашка диллача тоъал лакха хьокхам ба из.

Паччахьалкхено кIезига ахча дахийтац СибарегIарен Дальни Востокерен юрта боахам лакхача боарам тIа боаккхаш айбарга. Укхаза юрта боахам рентабельно лелабе йиш я аьнна хет Iилмахошта. Цул совгIа, ховш да, мехка цхьайолча юртбоахама районашка каст-каста йокъал увттилга. Цудухьа СССР территоре тIа юрта боахама гIулакхашта пайда эцаш дола лаьтташ вай дукхагIа мe хул, йокъал уттача районашка дIайийна хIамаш кIезигагIа йовргья.

Цул совгIа, СибарегIен Дальни Востокен кхею духхьал цига къаьстта чIоагIа хьувкъаш йола культураш. Масала, Амурски области — соя.

...Лабораторешн йолчахьа долх тхо. Белггала аьлча, тхо хилар хIамаш дIаерен селекцеи Сибирски Iилма-тохкама институтa искусственни климат лоаттаеча камере. Укх дIадахача Iай эггара хьалхара кIини мукхен 100 совгIа гибридни комбинаци кхеяьй селекционераша. Цар хьувкъам — хIара квадратни метр тIара кIин 500 а мукха 700 а грамм. Гибридий шоллагIа ноахал хIанз дIадийна даьнад: горох, гречиха, люцерна. Искусственни климата камера совле сенах латт аьлча, из латт, селекционни процесс цо дикка сихъеш хиларах. Нагахьа санна хьалхагIа, селекционни болх кхашка мара ца беча хана, Iилмахой шера цхьа ноахал мара кхеде вIаштIехьдоалаш хинадеце, хIанз царга йиш я, масала, бIаьстан юххье ювча культурай диъ ноахал, гурахьа юврий — ши ноахал кхеде. Цу тайппара, нагахьа санна керда сорт хьадара хьалхагIа 12—15 шу эшаш хиннадале, хIанз 5—7 шу тоъ.

ЧIоагIа дегIабоагIача наькъа тIа боалаш латт хIанз СибарегIени Дальни Востокен юрта боахам. Бирсача сибирски края лаьтта дIаьхийи камаьршен хилийта аьнна шоашта хьалхашка декхар оттадаьд совхозийи колхозийи болхлоша юртбоахама центра Iилмахошца цхьана.

Олег СПИРИН,
АПН корреспондент.

Къаьнарча крепоста пенашта юхе

(Лоацца хронологически белгалонаш)

(Йистедоалар. Долалур №№ 48, 50 «Сердало» тIа).

Цигахьа, ГIалгIайчен лоамашка тIехьашка баьннаб «Кермен» яхача хIирий революционни парте цхьабола кулгалхой: Гибизов Темболати Гостиев Андрейи, Терски Республика Совнаркома секретарь Д. А. Бабков, кхыбараш.

«Цу Iаьржача деношка, — яьхад Сергос лоаман нахах, — тхо хьаллоацар доттагIаша..., шоашта кер биззал хьал ца юаш тхо кхоабар цар. Цхьаккха хIама, кхыметтел чухьнахьа дувхаду барзкъаш а кходацар тхона. Шоай букъ тIа а лехкаш дIакхухьар цар тхо а тха дезал а, Iоажала кIалхара доахаш».

ЦIаккха а са ца лоIаш кхо бутт гаргга ха яьккхай Серго Орджоникидзес къиза мовстагIа юхатохара низаш гулдара болх беш.

Ниттa Нохчечени ГIалгIайчени лоамашка хьалчубовла кхы вIаштIехьа ца доалаш бисаб Деникина добровольцаш. Хоадамболлаш тIагIортара низаш дар кийчдеш Н. Ф. Гикалой А. Ф. Носовеи кулгалца.

Чрезвычайни комиссара керттах Iалаьмате дукха ахча дилладар Деникина эскара командоване. Лоаман наха лоравайа дукха веза шоай Iаьржа-кинез — Iаьржачар, мискачар аьлеи цун соратникаши. Шоаш а халача хьал тIа боллашехьа а, юххейнса сискала чIегилг йийкъай цар комиссаращцен цIеэскархошцеи.

Ханна падполье бахача цу халача, бирсача деношка тохкамах чакхъяьннай бе-беча къахьегамхой интернациональни доттагIала чIоагIал.

Лоамашка Серго Орджоникидзеца цхьана хиннаб эрсий а эрмалой а, украиницаши гуржийи, нохчий а черсий а, дагестанцаши балкхаройи, хIирий а гIалгIай а, дукххача халкъий викалаш — эггара кхоачарагIа бола гаргара нах санна лорабаьб уж берригаш а.

1919 шера 22 июне гIалгIай эскаре бахен контрибуци таккеи аьнна кIайча эскара командоване тIадожадаь гIулакх дувцаш ГIалгIай халкъа съезд хиннай крепосте. Съезде дакъа лаьцараша цхьанна тайпара тIайийцадац эхь доадаь тIадена гIулакх. Съезд болх беш йолча юкъагIа хезад, низагIа эскаре баьха гIалгIай Назрана станце вагонаш тIа ботташ латта аьнна. Съезде дакъа лоацаш хиннараш, 1915 шера дейз парте член Албогачиев Ювсапи партизански отряда командир Орцханов Хизари керте а волаш, станце кхаьчаб. ВIашка дов деш цхьа юкъ яьннача гIолла полковник Котиеви ротмистр Добриеви ве а вувш, дIабуташ мел хиннараш мукъабаьхаб.

...1920 шера 17 марта Н. Ф. Гикалос кулгалдеш хиннача повстанчески отрядо мукъаьккхай болхлой турпала город Грозный. хIаьта кхоана 24 март да яхаш тховсара Орцханов Хизар хьалха хиннача гIалгIай партизански отрядои Ботоев Амурхан хьалха хиннача хIирий отрядои, командующе Н. Ф. Гикало приказ кхоачаш а деш, моастагIех IоцIенъяьй Владикавказ. Цу дийннахье а, хIанз советски а хинна дIаэттача, городе кхаьчай М. С. Мордовцева команда еш хинна грозненски болхлой отряд.

М. Н. Тухачевскен Серго Орджоникидзеи командагIа хиннача советски бIуво добровольчески бандехи интервентехи цIенъяь мукъаьккхай Къилбаседа Кавказ.

1920 шера 2-ча апреле Предселькавревкома Орджоникидзес Грознера телеграмма яхьийтай В. И. Ленинга: «Еррига Къилбаседа Кавказ, Кубань, Ставрополь, Iаьржача форда йист, Терскии Дагестанскии областаш кIайчарех бокъонца мукъаьяьха яьннай. Советски Iаьдал низ болаш хилар бокъонца кхетадеши боарам боацаш чIоагIа цунах тешаши ба хIирий, гIалгIай, черсий, дагестанцаш, балкхарой... Повстанчески бIун командующена Гикалона ЦIеча Байракха орден дIаеннай. Повстанчески отряд, геттара дика дисциплинировании бIун дакъа, регулярни эскарах дIакхийтай...» (Г. К. Орджоникидзе, циггача оагI. 111).

3-ча апреле нохчий халкъа съезд хиннай, Нохчий Ревком чIоагIъяьй.

1920 шера 4 апреле 15 эзар саг а гулвенна къахьегача халкъа съезд хиннай Назране, цига хьакхайкадаьд ГIалгIашкахьа Советски Iаьдал юхаоттадар. Съезде кулгалдеш хиннав Г. К. Орджоникидзеи С. М. Кировни. ГIалгIай (Назрановски) Ревком вIашагIъеллай Ю. Албогачиев — аьшкапхьара воI, ше а слесарь-токарь, гIалгIаех эггара хьалхара коммунист керте а волаш.

Съезд чакхъяьнначул тIехьагIа Серго Орджоникидзеи С. М. Кирови деникински бандаша йоагаяьчеи йохаяьчеи гIалгIай юрташка — Экажкъонгий-Юртагеи СурхотIагеи хьажа бахаб. В. И. Ленина цIерагIа яхьийтача телеграмма тIа Серго Орджоникидзес хоам баьб: «...Наьха дагахьа революционни уйла чIоагIъеннеи цIеча байракхашцеи тIайийцар тхо ст. Назране...» (Г. К. Орджоникидзе, циггача, оагI. 112). Цу ханна, 6-ча апреле, Серго Орджоникидзес В. И. Ленинга хоам баьб лоаман нах, къаьстта а бераш, къеча хьал тIа хиларах. В. И. Ленина дукха ха ялалеъа Г. К. Орджоникидзега хоам баьб: «Аз Хьона тIадулл, ахчанца царна новкъостал дарах дола дош Халкъа Комиссарий Совете гIолла чакхдаккха аз дош луш хилар лоаман нахага дIакхайкаделга. Цу ахчаи чотах 200 миллиони дIале» (В. И. Ленин, Соч. биззa гуллам, т. 51, оагI. 178).

«ЦIе ГIалгIайче» яхача газето (Назрановски окрревкома орган) 1920 шера 29 апреле 1-ча номер тIа эггара хьалхарча аргIанна арабаьккха В. И. Ленина яйтача телеграмма хьакъехьара хоам шоашта эшачун сел йоакхон теркои еш хиларах къахьегамхой баьччана дег тIара баркал оалаши из даькъала вувцаши тIайийцаб.

Орджоникидзе мукъагIа хьалдайта хинна ши миллион эрш кIадаш духхьал тIолхаш мара кхы хIама тIайоацаш хиннача лоаман наькха бераштa дIадийкъад.

Советски правительства, В. И. Ленина ше, йоккхий халонаш мехка тIалаттaшехьа а, мах баь варгвоацаш доккха новкъостал даьд лоаман наха йохаяь юрташ юхаметтаоттаегIишлой материалаш, юртбоахама инвентарь яйтарца; продовольстве Наркомате къаьстта лоаман наха лаьрхIа фонд вIашагIъеллай 1500000 эрш кIадаши 500 гросс тайи чу а долаш. Советски Iаьдал бахьан долаш байнарий дезалашта ахчанца тоъал доккха новкъостал даьд, дохадаь цIенош юхаметтаоттадара ахча тийннад. Сеуда эггара хьалхарча аргIанна цIе партизанаш хиннараштен къечарнен тийннад.

Лоаман наьха вахара эггара саготагIа долча дешаех цаI — лаьттан хьакъехьара дош къоастадаьд. В. И. Ленина ший кулгаца язбаь, паччахьа Iаьдало халкъа дуxьала лелаяь политика бахьан долаш лоаман нахагара дIадаьккха хинна лаьтта царна юха дIадаларах бола соцам тIайийцаб РКП(б) ЦК Политбюрос 1920 шера 14 октябре (В. И. Ленин, Соч. биззa гуллам, т. 41, оагI 342). ТIехьагIа Серго Орджоникидзес, крае лаьттан дош Коммунистически парте къоастадаь хилар раьза хинна хьа а кхайкадеш, белгалдаьккхад: «ГIалгIашкахьа бокъонца къоастадаь даьнад лаьттан дош» (Г. К. Орджоникидзе. Т. I. оагI. 130).

Коталонца чакхбаьннача граждански тIем тIа Советски Россе мах баь варгвоацаш доккха политически тIемен новкъостал даьд Къилбаседа Кавказа лоаман наха, цу даькъе нохчашта а гIалгIашта а, социальни къамани Iазапах уж мукъадахара. Сийлахь-боккхача эрсий халкъа новкъосталцеи кулгалцеи бокъонца йола паргIатои нийсхои кхаьчай лоаман нахага — черсашка, балкхарошка, хIирашка, гIалгIашка, нохчашка, Кавказа кхыча халкъашка. Лоаман наха кхетаду, шоай дерригача тоъамашца, духовни вахар тоадаларца шоаш эггара хьалха Сийлахь-боккхача Октябра коталонна декхарийла хилар. Белгалдоалаш хIама да, граждански тIем тIа дохадаьча Экажкъонгий-Юртарча, ТIой-Юртарча, Долакха-Юртарча, СурхотIарча боахамашта доахан, тайп-тайпара инвентарь эца, боахамаш дахка Октябра 10 шу дузаш 100 эзар сом ссуда хьожадаь хилар.

1920 шера 25 июле Назране болх дIаболабаьб ГIалгIайчен (Назрановски округ) Советий цхьоалагIча съездо. Съезда балха юкъе дакъа лоацаш хиннав А. Серафимович — советски литература эггара хьалхара юхьиг дIайолаяьрех цаI. Съездо В. И. Ленинга яхьийтача телеграмма тIа Владимир Ильича дош деннад, гIалгIай халкъ Советски Iаьдала позицеш тIа чIоагIа латтаргхиларах, парте хьаькъале деча кулгалца цо социализм хьалъеча хьинаре дакъа лоацаргхиларах.

Назрановски крепость теш а йолаш Советски Iаьдал даьннача хьалхарча шерашка халкъа вахаре хинна исторически событеш дIахо а дагаръе йиш йолаш яр.

...1924 шера 27-гIа январь. Шелало гIорадаьча, лаьво хьу ладаьча наькъашкен такилгаш кеп гIолла гIаш а, говрашца а вордашца а крепоста къаьнарча пенашкахьа ух гонахьарча юрташкара бIаьш а эзарш нах.

Укхаза, йоккхача майдан тIа, цу дийнахьа гулбенаб эггара хьалхарча, Советски Iаьдала лоIамагIа хьайийлача школашкара дешархой, кортош кIайденна, Шамала бIу тIа хьийлдача ханара муаш доахка а цIеча партизански отрядашта юкъе а болаш дукха ха йоацаш баьча тIемий керда сакхаташ доахка а боккхий нах. Укхаза баьхкаб уж шоай баьччаца В. И. Ленинца Iадика ювцача гIайгIанеча минуташка. Цигача, аьргача таьзета мохк вIашагIкхийттача метте, къаьрбергбоаца дув буъ цар Ильича васкеташта тешаме хила.

В. И. Ленин кхалхарах деррига халкъо Iаьрж деллача деношка гIалгIаша, къаьнарча Iаьдалагlа, вицлургвоацача шоай баьччана Iаьрж делла говраш хехкай Назране, Мочкъий-Юрта, Долакха-Юрта, кхыча юрташка.

Цхьан хана унзара хинна крепость вай хана эггара маьршагIа дола гIулакхаш леладеш я. Цу чу я хIанзара медицински оборудовани чулатта Назрановски районни больница.

1891—1892 шерашка, Терски областе холера унзаре эпидеми яьржача хана, е цхьаккха участкови лор а, е приемни покой а диннаяц.

Алхха XX бIаьшере йолаеннача юххье еррига Назрановски округе духхьал цхьа фельдшер хьожаваь хиннав, из а — керттерча даькъе полицейскеи приставийи дезалхошта долча гIулакха.

ГIалгIашкахьа духхьаьнха 1926 шера крепосте хьайийллай 50 менги чулатта больница: цунна тIахьожам лоаттабеш Владикавказерен областной больницерен лораш хиннаб.

Лоацца, хронологически хьисапе йийцача, къаьнарча крепоста пенашта юхе хиннача событеша, укхаза цкъа хинна ца Iийнача, халкъа гIулакха тIехьарча къовсамхой йицлургйоацача цIераша хьахьокх, дIаяхача замалахьара из памятник исторически лоархIам болаш хилар.

Халахете а, е уж событеш а, е шоай вахар халкъа гIулакха бахьан долаш дIаденнача граждански тIема турпалийи Коммунистически парте деятелийи цIераш а дагайохийтара цига даь хIама дац е йоазошца а, е мемориальни улгашца а. Крепость кхыметтел дIаяхача замах юхедисача лорадеш долча памятникашта юкъе а яц.

Цудухьа кхы къаьстта кертагIа а сенна доахаргда Назране историко-этнографически музей хьаелга вахаро ше тIагIортта даь дIадехаш хилар.

ДагадоххарагIа аьлча, Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема ветерана Мальсагов Хьажмохий Тухана хьичарца гор. Назране хьайийллай ТIема сийлен Зал-музей. Из кийчъяра вежарашха новкъостал даьд наьсархошна цхьана ях леладеча Къилбаседа-ХIирий АССР Пригородни района активо.

Крепосте (пенаши тIема чIоагIаленаши юхаметтаоттаеш кIезиг-дукха балхаш даьчу тIехьагIа), филиал а йолаш музей шерйича дуккха туристаш тIаозаргбар. Шеко йоацаш дIа цхьаькха а: музей мах ба варгвоацаш доккха новкъостал дергдар бахача наха юкъе къаьстта а кхувш доагIача ноахалашта юкъе, кхетама болх вIаштIехьбаккхара а Дагадоаргдоа гIар. Ткъоалагlа шерашка чакхдоалаш Назране болх беш музей хинна хилар, бакъдала аьлча, цу хана Нохч-ГIалгIайчен юрташка хинна алхха цхьа музей.

Историен культураи памятникаш леладари дIадовзийтари из дIаяхача ханара деза памятникаш, граждански тIема гIоръяьннача ханашкарен советски халкъо баьча Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема лоархIарча шерашкарен памятникаш а хIаьта ниттa социализми коммунизми хьалъеча карагIдувлача деналеча къахьегама гIулакхий памятникаш а юхедитар маIан долаш да. Уж деррига а кхувш доагIача ноахала духовни уйлаш йIаьхий яраи цунна кхетам балараи эшар дезаш хила деза.

Цу лоархIамеча деша КПСС Назрановски райкома, райисполкома, Нохч-ГIалгIай АССР культура министерства оагIорахьара лаьрххIа уйла тIаяхийтар ловрa.

Шукри ДАХКИЛЬГОВ.

КОМСОМОЛЬЦИЙ КЪАХЬЕГАМА СОВГIАТ

КПСС Центральни Комитета Ленински комсомола луча рапорта тIа кулг язде бокъо яккхара тIехьа шерра социалистически яхь а йоаржаяь къахьегаш ба «Сельхозтехника» Шалински МРО комсомольцаши кагирхойи. ХIара кIирах баьча балха итогех хьалха латтача къонабарий цIераш дIаязъеш моттиг я цу йоккхагIчарех йолча предприяте массайолча цехашка. Каст-каста цига дIаязъяь хул электроцеха слесара Абубакарова Хеде, гидроцеха слесарий — Абусаламов Саид-Хусейна, Баталов Iийсай тайпан цIераш.

Дукха ха йоацаш комсомольски собране Октябра 60 шу дизара сийна хьалхагIа шоаш тIайийца хиннарашка юха хьежа а хьежа керда доккхий декхараш шоашта хьалхашка оттадир дукххача кагийча нахен мехкарашен. Царех ба гидроцеха токараш Ирисханов Шайх, Улхоев Данилбек, шофер Таларов Ватца, электроцеха слесарь Дакаев Саид, тракторист Салатаханов Рамзан, СТОА цеха сварщик Тагаев Ахьмад, дукха кхыбараш. Верригa а 110 комсомольцо Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача денга кхоачашъе лаьрхIар иттлагIа пятилетка шоллагIча шера план. Шоай хIара денна йола заданеш 120—130 процент кхоачашъю цар.

«Сельхозтехника» Шалински МРО вIашагIъеллай «Октябра 60 дизара — 60 ударни кIира» яхача юбилейна хьалхара вахте этта районе дикагIа йола коллектив аьнна цIи тиллийтара тIехьа къовсам лоаттабеш йола 6 комсомольско-кагирхой коллектив. ХIанз царна хьалха латтарех я Абусаламов Саид-Хусейна кулгалдеш йола гидроцеха комсомольско-кагирхой звено.

А. МАЛАКОВ.

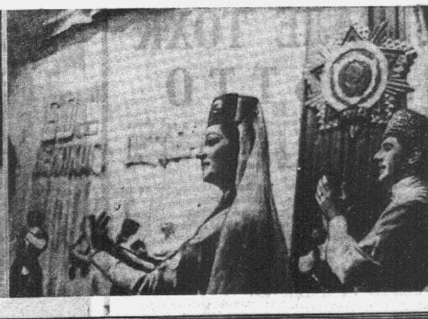

Нохч-ГIалгIайчене-Къилбаседа-ХIирий АССР денош

1976 шера Къилбаседа ХIирийчен столица бераштa граждански авиацегара дика совгIат кхаьчар — ТУ-124 яха самолет. Укхаза бераш кинофильмашка хьежаргда. Из самолет оттаяй города центре, Жуковски цIерагIча берий парке.

Ф. МАМОНТОВА сурт.

СУРТАШ ТIА: (аьтта оагIорахьа) — Халхабувл РСФСР халкъа артистка, Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни артистка А. Баева Къилбаседа ХIирий АССР заслуженни артист А. Хасиеви.

(Аьтта оагIорахьа)—«Алан» яхача ансамбла артисташ.

Н. КОБИАШВИЛИ сурташ.

Доазол дехьара

Социализма мехкашка

«ГАНЗИЙ ГIАЙРЕН» КЕРДА ВАХАР

«Ганзий гIайре» яха Р. Стивенсона роман зIамнга волча хана ца дешаш малав. Цхьабакъда пираташ сецаш хинна Карибски форда юкъера гIоръяьнна моттиг ювцача хена Р. Стивенсона дага хиннар Пинос яха гIайре йолга ховраш дукха ба мотташ вац со. Шоаш даькха руэкъа 16—17 бIаьшерешка цига дIадехкаш хиннад пиратташа, цудухьа тиллай цунах иштта цIи а — ганзий гIайре аьнна.

XIX бIаьшерен хьалхара итташ шераш даьлча дена хьа халкъа революци котъяллалца йолча-хана судамаш яь нах Iокхухьийташ йола моттиг хиннай гIайре. Цига Iазап озаш хиннав Кубай къаман турпал Хосе Марти, кубински революце баьчча Фидель Кастро, Монкадана штурм еча дакъа лоацаш хинна дукхха бараш. ГIайрен исторе чухь керда оагIув хьайиллай революце. Iаламгара хьадаьккхар бIаьш квадратни километраш лаьтта, итташ эзараш гектараш тIа цитрусови сома гаьнаш. Царех хиннай тахан гIайрен ганз.

ХIанз вай деношка кагирхой ГIайре аьнна керда цIи тиллай цунах. ДагадоххарагIа аьлча, из тIеххьара цIи официально тулларгья цунах хьатIадоагIача шера Кубе хургйола кагирхойи студентийи XI Дерригдуненн фестиваль йолча хана.

Цхьабакъда, грейпфрут хьалкхеяра йоакхо йола култаш, бIайха малх нйша ца Iеш, дукха хий а эш. ХIаьта из кхаш тIа ухийт шоай аргIанна Iалаьмате дукха энерги эшаш йолча йоккхийча насосаша.

Из деррига а дувца кхийра соона кубински новкъостий Советски Союза новкъосталца цига хьалъеш латтача дизельни электростанцена тхо дIатIакхаьчача хана.

Электростанци тхога хьа а гойташ, цун директора Эмило Менендеса хоам бу, хIанз цун шиш блок болх бе йолаенна хилларах. Пятилетке цу станце болх бе йолайолийтаргъяраш ерригаш а итт дизель-электрически агрегат я.

ХIаьта Вячеслав Полетова, электростанце болх беча советски специалистий группа кулгалхочо, укх тайпара дийцар:

— ГIирс хьалбеча кубинцашца оагIув оагIох а теха къахьегаш ба бе-беча республикашкара советски инженераш. Оборудовани тел вай мехкарча массехк итташ заводаша. Дог гIоздоаккхаш ди дар тхона эггара хьалхара агрегат болх бе йолаялийта ди. Е дийнахьа а, е бийсанна а сацацер болх. Эггара халагIа дола ди дIахо доагIаргда аьнна хет сона тхоашта. Из ди — станцех тхо къастаргдола ди, оаха тхоай опыт дIалуш болча, хIаранеца тха дега йIовхал юсаш болча кубински коллегашцара тхо къастаргдола ди.

— Советски специалистех къаьстта малагIа белгалвоаккхалургвар хьога? — аьнна хаьттар аз Эмилю Менендесага.

— Из Iалаьмате чоалхане дош да, — уйлае эттар из. — Шоай хьинар ца кхоаеш болх бу массане а, хIаранех аьлча аргдар дикадар мара хIама дац. Къаьстта дег чу вижав соена «Русский дизель» яхача ленинградски заводера Анатолий Пелигун. Ди делкъийга кхаьча, кхоккаденна лаьттача хана аэродромера воагIаше а станце а вела, шийна тIера барзкъаш а хийца, бийса юкъе яххална болх бир цо оборудовани нийсъеча. Цунна а СССР-ера хьа а баькха тахан тхона новкъостал деш мел боахкарашта а тхоай дег-тIара баркал ала безам бар са.

С. ЧУРКИН, АПН соб. корр.

Гавана.

Фу дийцар газета мугIараша

Газета тIара массехк мугIа: Къилбаседа Франце Кале Булонь-сюр-Мери яхача городашта юкъе уллача наькъа тIа корабаьб моцала бовш латта къонах, кхалсаг, цар пхи бер. Из хоам доккхийча алапашца яздаь керте латта дешаш а доацаш бар, хIана аьлча, цох саго тамаш е езаш хIама хийтадац буржуазни репортерашта.

Мискашкара хьал теркалдаь дац алхха «Юманите» мара.

1976 шера март бутт хьатIакхаччалца Мор яхача департаменте хаьна яьча контрактех электрикалла болх а беш цхьа бахьан торо йора 29 шу даьннача цIендас Жерар Ромтос. Кхетаде хала дац цIенда даим хьабе болх боацаш хиннача дезалгара хьал. ХIаьта мехка михьаръяьннача кризисо кхы а халача дихьар вешта а болх кора ца боагIаш лийннача Жерара гIулакх. Юххера а дезала дасар фу дар аьлча, из дар хьабе болх боацаш лелараштa тела миска пособи. Жерара дезал чубаьхача фусамдас - тIа-тIа дукхагIа кхерам тIатувсар цIагIа лелаю хIамаш дIа а яьха аракхоссаргва, яхаш. Цхьабакъда общественносто дIадехарах тIаийцача закономораторе Iан замалахь нах квартирера арабаха бокъо лацар. ФуннагIа леха а цхьа хIама лаха гIерташ шийна могар дир Жерар Ромтос. Бакъда, цох хIама хилаьзар. ХIаьта цIагIара аравакхха йиш йола ха — 16 март сиха тIакхоачаш латтар.

Юххера а тIа тхов боацаш висар Жерар, цун сесаг, пхи бер (доккхагIдолчун 7 шуи зIамагIчун цхьа шуи ах шуи да цар). Ший повртал хьагул а яь наькъа арабаьлар Ромто дезал. Саго терко янзар цар: «паргIатарча» дунеп тIа хIаравар ший йозкхо еш ва.

Жерар болх лехаш лийннача массехк дийнахьа дIакхесса лаьттача къаьнача автобуса чу баьхаб цун дезал. Йоккхача портово-промышленни городе болх корабар дог довхаш Ж. Ромтос Дюнкерке вахa лаьрхIар. Цхьабакъда цига ер воацаш а шорта хиннаб «сов бола нах». Киса кепиг доацаш висача къулбехьенгахьа гIаш дIаваха чIоагIо йир Ромтос. Наькъа тIа мел нийсъеннача предприяте балха отта моттиг йий а хьежаш (массанахьа дийцар цаI дар: болх бац!). Кале яхача городе дIакхаьчар уж. СагIа деха эхь хетар. Цхьабакъда кхы де хIама дацар: гIелденнача, низ кхоачабеннача бераша делха а делхаш даа хIама дIадехар. ХIанз уж дIакхача безаш хиннар яр Булонь-сюр-Мер яха город. Бакъда цига дIакхача низ тоъанзар...

Дукха ха йоаццаш «Юманите» кепатехадар Париже яхаш йолча Тереза В. письмо. «Соахка август бетта денз кхайкор долча наькъа диспансере улл са мар. Цамогаш хиларах ший столярни мастерски дIакъовла йийзар цун. Тхона тIалатта декхар тIа-тIа алсамдоалаш латт, из дIатокхе а цIагIара арадоахаргдолаш да тхо».

Муниципальни хоржамаш долча хана аьрдехьарча низий союза кандидаташа дош даларах парижски муниципалитете хержача 22 советнико - коммунисто дIадийхад квартирах доагIа ахча ханнахьа дIа ца даларах къеча наха судэга гIолла низаш дар соцаделга. ФКП-ас кхыйола аьрдехьара партеш, профсоюзни общественни организацеш тIахьийхай цхьана вIашагIа я кхийтта из закон тIаэцара тIехьа лоаттабе безача къовсама план оттаяра.

ХIаьта хIанз 1,5 миллион хьабе болх боаца француз судера баьхкача наха наIарагIа пIелг тохар кхераш ва.

Н. КУЗНЕЦОВ, АПН соб. корр.

Париж.

Танзанийски юрта кердадараш

«Уджамаа» суахили меттала — «Юрта община» яхилга да. Традиционни принципага диллача «Уджамаа» яхилга «цхьана къахьеген бахен» яхар да. Кооперативни боахамаш вIашагIтохара наькъаца чакхдоаккхаш да тахан Танзане социально-экономически хувцамий гIулакха мехка юрташка баха нах юкъеозар. Дукха ха йоаццаш торо хилар са эггара хьалха вIашагIъелларех цаI йолча Керега яхача юртарча кооперативе ваха.

Цхьа эзари ах эзари саг вах укхаза. Кооператива доалахьа я бIарий плантацин кокосови пальмай беши. Юртарча Iула юкъе ба 40 бетташ бола етт.

— Юртара нах кхетаде баьннаб вахара хьал тоадар коллективни къахьегамца бувзам болаш долга, — яхаш дувц юрта активиста Мханга. ХIанз тха мел дар: школа, амбулатори, общественни цIенош, бIараштa юххьанцара обработка еш йола цех — кечъю кооперативо баьннача пайдах хьалъяьй.

ЧIоагIа йсакхо ю кооператива кулгалхоша кхувш йоагIача тIехьен, кагирхой балха юкъеозара. Кереге бахача хIара дезала я шин доалахьара йоккха доза лаьттан участок. Цу тIа цу кхеду шоашта лаьрхIа рийкхе дохка а бацьцадараш, бананаш хьажкIаш.

Мехка юртбоахама ерригача сектора кооперировани е декхар хьалхашка оттадаьча Танзане правительство къайлахьоц из гIулакх аттачарех ца хилар, цудухьа могаш дола новкъостал де гIерт «уджамаа» вIашагIйоххкача. 1976 шу чакхдоалаш мехка яр, шоашта 11 миллион саг чувоагIа, 6000 кооператив. Коопераци дегIа мел йоагIа ира луш да производствана планировани яра гIулакх а товарни продукцена реализаци елга а. Цунца дувзаденна доккха маIан долаш да юрташка болх бергбараш кийчбар.

1976 шу долалуш программа тIаийцар юрташка болх берашта технически говзал Iомаяра кхаь бетта дешаргдола курсаш хьаеллара хьакъехьа. Цига деша бохийтараш керттерча даькъе «Уджамаа» дикагIа бола активисташ ба.

Хьалхарча этапах 1978 шера июлага кхаччалца ши эзар специалист кийчве лаьрхIад.

«Уджамаа» юкъебаха ахархой тахан дикагIа бах цу юкъеца болхача доалахарча ахархойла. Кооперативагахьа озаш да из.

В. ЧЕКАЛИН, АПН соб. корр.

МОЛДАВЕ АГРОГОРОДАШ

Укх тIеххьарча итт шера индустриальни хьисапера бIаьш предприятеш хьалъяьй Молдаве юрташка: дулх, шура йоаха, фуаш гулду фабрикаш, ялаташ, баьцадараш, сом, комсаш кхею объединенеш... Цо йиш хилийтай юртбоахама продукци дикка дукхагIа яха, из яккхарга дIабода мах лохбе. ДукхагIа хиннай колхозийи совхозийи доходаш. Боахамий торонаш хиннай шоай поселкаш тоаярген хьалъярген ахча дукхагIа дIаахийта.

Виноградовка яхача юрта юкъерча майдан тIара дIахьежача тахан хьаделлалу кердача гIирсий сурт: гобаьккха мушкарташ санна урагIа яхача комсий аллеяшта юкъе йоалла культура Дворец, производственно-административни корпус, школа, больница, тикаш, чуIа цIенош. Квартирашка — Iанара йIовхал, газ, водопровод, кхыйола паргIатонаш...

Алхха цхьан нийслагIча пятилетке культурно-бытови гIирсаш хьалдара хьожадаьдар ялх миллион сом гаргга ахча. Юрт дегIайоалаяра программа толаме чакхйоаккхаш я иттлагIча пятилетке а. Виноградовке хьалъергья профилактори, торговни спортивни комплексаш... чуIе керда цIенош.

Романешты яха юрт. Керттерча улица тIа хьалдаьд шозза вIаштIарадаь чуIе цIенош общественни зданеш. МоттигаIца дикагIа товргйолча тайпара мукъача моттигашка хьалъяьй культура Дворец, кафе, тикаш, школа, детсад. ЧуIа цIенош шозза а кхозза а вIаштIардаь да, хIаьта цар чура квартираш шин боараме дIанийсъяьй: нах чубахача цIеной цхьа дакъа шоллагIча этажа тIа да.

Слободзейски района 14 колхозо кооперированни ахчах ялх эзар гектара тIа юкъара сомий беш дIаегIай. 1980 шера, бешо бизза хьувкъам лургболча хана, 200 эзар тоннага кхоачаш сом гулбергба цу бешара. Цу йоккхача сомий беша къахьегараштa лаьрхIа Кучурганскн Iама йисте хьалъеш латт Первомайски агрогородок. Цига хьалду чуIе цIенош (шозза а дийттазза а вIаштIардаь), общественнии торговни центрий зданеш, школа, профессионально-технически школа, къонача натуралистий ЦIа, детсад, спортивни комплекс.

Молдавера дукхагIа яраш йоккхий юрташ я — 400-негара 1500-нега кхаччалца цIа дагIаш. Царех дукхагIа дараш бIаь шу хьалхагIа хьахиннад. Къаьнарча юрташта реконструкци ю хIанзарчар тайпара чуIе цIенош хьалдеча хана мел эшараш теркал а деш оттаяьча къаьсттача проектагIа.

— Архитектораштa тIадиллад юрташка хьалдеча цIеной керда тайпаш дагалоацилга, — яхаш дувц Молдавски ССР Министрий Совета гIирсаш хьалдара гIулакхашта йолча Пачхьалкхен комитета председатела Графов Сергея. — Конкурс яьчул тIехьагIа — бе-беча тайпара чуIе цIенош могадир. Цар проекташ тIа квартирашка городашкара яраш санна йола паргIатонаш хилийтарал совгIа, юртарча быта башхалонаш а теркалъяьй.

Иван ЖОСУЛ, АПН корреспондент.

ФУТБОЛ ЕЗАРАШТА

Нохч-ГIалгIай книжни издательстван облсовпрофои кепа а теха арахийцад «Футбол-77» яха календарь-справочник. Цу тIа я «Терек» командах, из хьалхарча лиге яларах дувцаш йола материалаш, Грознерча С. Орджоникидзе цIерагIча стадиона 30 шу дизара хьакъехьара хоам.

Иштта цу тIа я «Тереках» дог лазаш барашкара СССР халкъа артистагара Эсамбаев Махьмудагара, Нохч-ГIалгIай Пачхьалкхен университета профессоргара В. П. Крикуновгара, кхычаргара ийяь интервью. ХIаьта хаьдда моттиг дIалоац цу тIа СССР футбола 1-ча лига командай шина гонахьа [illegible] таблицаш.

А. БУРОКАЛИН.

Хьалхара мехкдаьтта кIедж 1960 шера Канды яхача хина юхе тохийтар тюменски мехкдаьттахоша. Цу хана денз бIарча кердa юрташи городаши, промышленни центраши хьахиннай укхаза. ШоллагIа «Сибарегiера Баку» аьнна цIи тиллай Къилбаседа Урала тIехьашкарча моттигех — миллиардаш кубометраш газ йоалларех. ХIаьта шера бIаь миллион тонн мехкдаьтта доаккхаш хиннад цига кхыметтел нийслагIча пятилетка шерашка а тIехьа. Мехка доагорен энергетически база а хинна дIаэттай Тюменщина — Самотлор, Сургут, Усть - Балык, иштта кхыяраш.

Сургуте тхо даха хилар «Кировски завод» яхача ленинградски объединене викалаш долаш. СибарегIен гIишлоний промышленни заказаш кхоачашдеш я тха объединени. Цига моттигерча, наькъаш доацача хьалашка тха тракторашa болх мишта бу, хьажа дезаш дар тхо.

Канды яхача хих хьаьхеташ долча Мулымы ухкача буровойшка кхаччалца вертолетаца дахар тхо, тIаккха хи тIа лелача катераца дIахо дигар.

Катера тIа дукха бар нах. Керттерча даькъе къона бурувдеттараш, слесараш, монтажникаш, водителаш ба уж. Царех цхьабараштa духхьашха гуш яцар гуйранарча тайгай хозал. Цхьабакъда оаха, укхаза духхьашха нийсденнaраша, чIоагIа тамаш еш дIа-хьа къамаьлаш дора хила дехьен сехьен уллача хьуна хозленах.

Тхона юххе ши зIамига саг латтар гIаьленаш а увзаш, дIаюха дош а кхоссаш. Царца къамаьл тоссалу са.

— Укхаза даькха дехке-м даьннадац шо? — хаттар ду аз кагийча нахага.

— ВIалла а даьннадац, — жоп лу шера белаж йолаш, лакхарча дегIара волча зIамигача саго. Кавказе бахача наькха долчунна таралест цун лер.

— Ши шу даьннад тхо укхаза даькха. — йоах зIамигача саго. — Цу юкъа безабеннаб тхона ер хала, гаьнара мохк.— Укхазара Iалам ца дийзача Iелургвий? — тIатох цо хьу йолчахьа кулг а лостадаь.

— Сагах фу доал хьажа шортта болх а ба — къамаьла юкъевоагIа шоллагIвар.

ДIатIахьежача ший новкъостал кIезига лохагIа веце, си-

ИШТТА БОЛХ БУ ВАЙ МЕХКАХОША

бата кхы дукха эргаш вац из а.

Иштта хьоашал тоссалу са царца. ЦаI НальгнаькъанБахьаудини шоллагIвар Джабагиев Махьмади ва. Шакхе а Грозне хьалкхийнав, школа яьккхачул тIехьагIа институте конкурсах чакхбаьннабац. Эскаре гIулакхде тIабехале «Грознефть» объединене гIишлонхой бригадаца болаш цхьана къахьегаш хиннаб.

Томск яхача города гаьна йоацача моттигашка эскаре гIулакх деш хиннав Бахьаудин. Цига Iомаяь бронетранспортера водителa професси дика накъаьннай «гражданке». Ше гIулакх даь воаллаше а СибарегIен ударни гIишлош еча болх бе безам отт цун. Иштта кхоач из Сургуте. ХIанз гусенични еза трактор лелаю Бахьаудина.

ХIаьта Махьмад эскарера гIулакх даьлча Грозне цIавоагIа ше хиннача производстве болх бе дагахьа. Цхьабакъда Бахьаудингара шийга письмо кхаьчача доттагIчунна тIехьа вода из а. Цига Сургуте курсаш а яьхе бурувдеттара мастера гIонча волаш болх бе волалу.

— Оаха дика кхетаду, йоах Нальгнева, — тхоай укхазара вахар атта хургдоацилга, атта болх-м оаха лийха а бац. Халонаш Iувша Iемад тхо. Цига кагийча наха дийцар дIадахача шера хинна хIама.

Кердача участке буровой хьалъяьяларна дувзаденна, вышкана монтаж яра балхаш чакхдахара эша оборудовани сихха дIакхачийта езаш хиннай. Пхи километр йIаьха ухкача ушалашта дехьа хиннай из участок.

Чоалхане а кхераме а да хьалхашка этта декхар. Цудухьа оборудованена транспортировка яреи из дIаяхьа еза нах белгалбарен дош дувца оттаду комсомольски собране. Комсомольцаша Нальгиевен Джабагиевен шоашта хьатIаэц из декхар.

Шоай маршрут бокъонца техка яйзачул тIехьагIа, наькъа дерттIа кийчо ю шин новкъосто.

— Чакхдовлалургдий шо? — хаттар ду цар аьттув балар чIоагIа ловш волча кердача буровой мастера.

— Шек ма-хила хьо! — жоп лу шоай низах бIубенна болча кагийча наха.

Сецца аравоал уж шиъ оборудованех етта йолча тракторца. Новкъосташа дика никъ хилба шун, яхаш ловцаш а доахаш накъабоах уж.

Шорттига терка а теркаш йода ушалаш тIа гIолла Нальгиев Бахьаудина лехкаш йола «вездеход». Дукха гаьна валале цун хьалхашкахьара моттиг хоттала чухов — чархаш дIахьокхаяла моттиг яц. Цхьабакъда юхасаца а йиш яц — чутокхавергва ушало. Бахьаудина чIоагIо ю скорость хувца а ца хувцаш голаш етташ ваха. Махьмад а цунца кабина чу вагIа доттагIчунна шийна могаш дола новкъостал деш.

Цхьайолча хана машина доалахьара а яьле шоаш геттара бухе Iочуболх аьнна хет царна. Кабина чура ара а лелхаш долча ша мо шийлача хи чу а этте гусеницашта кIала хенаш дехк цар аргI-аргIагIа, цунах хIама ца хилча лакхача сомача гаьнех тросс дIа а тессе цхьаца метр беш, никъ байт тракторга. Эккха гIерташ санна гIогI делла болх бу двигатела...

«Двигатела ца бохаш бусаре»... уйла ю кагийча наха. Шоайла дIа-хьа алац цар из, аьлча хила ца дезар хургдолаш санна.

МаьркIажа боад къовлалуш латташ, кхаь сахьта никъ баьчул тIехьагIа лаьттан тIа йоал трактор. Доккха са а даьккхе, гIадбахе, белабенна шоайла бIарахьож новкъостий. Ушалашта массехк итт метр вездеход гаьна а яьккхе двигатель боабу Нальгиева, техникага а шоашка а кIезиг-дукха салаIийтар духьа.

Хотташа хьалваькккхав уж шиъ, хьацара кIур ба, цхьабакъда из новкъа дац ушалашкара, жожагIатара санна, араваьннача шин новкъоста. Цхьа юкъ йоаккх цар шоайла йист ца хулаш багIаш. Геттара баьдденнай. Цар дог паргIата доаккхаш леп уж болчара ши бIаь метр дIахо латтача буровой лампаш. Цхьан юкъа этта сатем боабу, лаьтта кIалара ваьлча санна, боадонера хьагучаваьннача кердача участка начальника.

— КIантий да шо, кIантий! — яхаш цIогIа а детташ хьатIавоагIа из царна. — Турпалаш да шо ца аьлча, фу арга шох? — гIадваха даькъала вувц цо ши новкъост.

Из бахьан долаш торо хилар бурувдеттарий бурувтохара балхаш ханнахьа дIадоладе. — Тхо царна монтаж еча новкъостал де деннадар, — дувц Бахьаудина, — цхьабакъда сов кIаьдденна маьже хьовлацар. Iуйрийна тхо сомадаьлча вышкана монтаж яь яьннаяр,—аьна чакхдаьккхар по ший къамаьл.

Ше кхача езача дIакхаьчар тха катер. Цунна тIера мухь Iобаккха болабелар аз хьоашал тесса новкъостий. Гусеничнн тракаш яр нар Iойоахаш хиннараш.

— Нальгиева болата «говра» лаьрхIа лаьаш да ераш, — йоах бегаш а беш Махьмада. — Тракаш тIалотаьчул тIехьагIа трактора гусеницай площадь шерлургья, тIаккха аттагIа леларгва Бахьаудин ушалашка, — тIатехар Джабагнева.

Сайрийна цхьана юхадоагIар тхо катераца. ЧIоагIа сагота бар кагийнах: тахан общежите совет гулалуш я, пенгазет да арахеца дезаш, хIаьта цул совгIа институте заочни отделене деша баха кийчлуш а ма-бий уж.

Иштта цу кагийча нахах доккхал деш, царна чIоагIа раьза хинна дIаяхар со цигара. Уж санна бола денале кагий нах ба вай хьамсарча Даьхенна низ теларaш, цун сийрда кхоане гаргакхувлараш. Сона хIанз а дицлац тхо къасташ Нальгиева аьнна дешаш: «Тха вахаре керттердар-м хIанзчул тIехьагIа хургдолаш мара дац».

В. ПАНТЮХИНА.

Газета аргIанара номераш араяргья 1-и 2-и мае.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

28 апрель.
I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Iуйранара гимнастика. 9.30 — «Ше лерхIар харжар» яха художественни фильм. Хьалхара сери. 10.50 — «Вай биографи». 1942-гIа шу». 15.00 — Телевизиони документальни фильмай программа. 15.45 — «Дай мехка гIолла». Литовски ССР. 16.15 — Шахматий школа. «Ловзаболалурий класс». 16.45 — «Догам». 17.15 — «Къонача дешараш дешарий конкурс». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Мультфильм. 18.20 — Миллионий ленински университет. «Наькха исторически керда юкъарал — советски халкъ». 18.50 — СССР халкъа артиста Штоколова концерт. 19.45 — Центральни телевидение экрана тIа эггара хьалха Ше лерхIар харжар» яха художественни фильм. ШоллагIа сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — ДIалокх СССР Пачхьалкхен академически Доккхача театра скрипачий оркестро. 22.00 — Хоккеях йола дунен чемпионат. Чехословаке сборни — СССР сборни. Австрера трансляци. Йистеьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

17.00 — «ХIара балха денна дикала Знак», «Пишемаш» яхача завода къахьегамхой болча (гIалгIай меттала). 17.20 — «Республика кхашка». Юртабоахама обозрени. 18.10 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 17.30 — М. Мамакаева дешайх дола илли (нохчий меттала).

СИЙЛАХЬ-БОККХАЧА ОКТЯБРА 60 ШУ ДИЗАРА ХЕТАДАЬ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР-ера КЪИЛБАСЕДА-ХIИРИЙ АССР ДЕНОШ.

18.30 — «Лаьтта хьакъехьа дола кхо дош» яха телевизиони документальни фильм. 19.00 — Къилбаседа-ХIирий театра спектакль.

29 апрель.
I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Iуйранара гимнастика. 9.30 — «Ше лерхIар харжар» яха художественни фильм. ШоллагIа сери. 10.45 — «ДоттагIален илли». Социалистически мехкий берий хоровой коллективий концерт. 11.45 — Миллионий ленински университет. 15.00 — Документальни фильмай программа. 15.45 — «МоллагIа бар санна боацаш Мишка Стрекачева баь никъ» яха бераштa дола художественни фильм. 17.05 — «Москва а москвичаш а». 17.35 — Серафимовича цIерагIча культуран ЦIен «Калинка» яхача берий халкъарий ансамбла концерт. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Деррига хар доа сона». Киножурнал. 18.25 — «Майна хьалхха мохк». 19.10 — Искусства мастерий концерт. 20.00 — «Вай биографи. 1943-гIа шу». 21.00 — «Ха», Информационни программа. 21.30 — «ДоттагIий озаш». Дунен халкъашта юкъера эстрадни программа. Йистеьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — «Юртара вахар» (нохчий меттала). 18.30 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.50 — «Ялаташ дIадувча балхий итогаш». Нохч-ГIалгIай АССР юрта боахама министра заместитела Дишниева выступлени (нохчий меттала). 19.00 — Хьалхалаттараштa дола концерт.

СИЙЛАХЬ-БОККХАЧА ОКТЯБРА 60 ШУ ДИЗАРА ХЕТАДАЬ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР-ера КЪИЛБАСЕДА-ХIИРИЙ АССР ДЕНОШ.

19.30 — «Са сийна город» яха телевизиони документальни фильм. 19.45 — «Дезала гIулакхаш» яха художественни фильм. 20.30 — «Фари» яха фильм-концерт.

РАДИО

28 апрель.

6.30 — «ЦхьоалагIча майна дола къахьегама совгIаташ» (гIалгIай меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.28 — «Сердало» газета обзор. 7.35 — Ашараш. 8.25 — Микрофона хьалхашка. 8.40 — «Шоана, хьалхакхийнарш». Къилбаседа-ХIирийчен къона поэтий стихаш. 9.00 — Къилбаседа-ХIирийчен къона яха радиожурнал (гIалгIай меттала). 9.15 — «Октябра байракха кIала». Граждански тIема ветеранаша дувц. Назрановски районера передача (гIалгIай меттала). 9.30 — Дын темах (эрсий меттала). 9.40 — Ашараш. 9.45 — «Хьалхалаттараш». «Электроинструмент» завода слесарах Аушевах йола зарисовка (гIалгIай меттала). 17.00 — «ДоттагIален новкъа» яха радиоочерк. 17.15 — Къилбаседа-ХIирийчен Нохч-ГIалгIайчен кинематографистий творчески доттагIаллех дола радиодуцар. 17.25 — «Дега хьехамаш» яха очерк (нохчийн меттала). 17.45 — «ЦхьоалагIча майна накъадолхаш» яха радиокомпозици (гIалгIай меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

29 апрель.

6.30 — «Майна хьалхарча вахте» (эрсий меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.28 — «Ленинан никъ» газета обзор. 7.35 — Ашараш. 8.25 — «Советски Эскара бIухоша даькъала дувц шо» яха концерт (нохчийн меттала). 9.15 — «ХIара балха денна — дикала Знак». «Коллектива керттера йоакхо». «Союзавтомат» яхача Грозненски опытно-экспериментальни заводера передача (гIалгIай меттала). 9.30 — Йоазонхой — микрофона хьалхашка (гIалгIай меттала). 9.50 — Ашараш (эрсий меттала). 17.00 — «Советашка хоржамаш дар лоархIамера политически компани я» (нохчий меттала). 17.15 — ХIирий турпален иллеш. 17.30 — Лирически иллей концерт (гIалгIай меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала). 18.30 — «Сайранара Грозный» яха радиовыпуск Горсете гIолла. 18.30 — Ашараш.

Кастта! Кастта!

Челюскинций цIерагIчен «Родина» яхачен кинотеатрашка хургда

«ЛОАМАН КХАЛСАГ»

яха художественни фильм

Челюскинций цIерагIчен «Родина» яхачен кинотеатрашка 6 мая денз дIахьокха доладу «Лоаман кхалсаг» яха керда, бос бола, шерача экрана художественни фильм. (Цу тайпара цIи йолча Гамзатов Расула поэма мотивех даьккха да из).

Сценаре автор — Гамзатов Расул.

Абаса роль ловзаю Х. Нурадилова цIерагIча Нохч-ГIалгIай драматически театра артиста Дудаев Мусас.

«Мосфильме» даьккха да фильм.

Ерригача предприятешкара, учреждененшкара, организацешкара коллективно кинога хьажара йола заявкаш хьаэц укх телефонегIа 2-10-33, 2-77-84.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллен Грознен хувцалуш морхаш а йолаш, йоачаш а йоацаш, малхбоалехьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республикехь 11—16, Грозне 13—15 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 3—8, дийнахьа 15—17 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктохкама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культурая отделай — 3-61-46; промышленностa отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттен деношка

СФ05103. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3133.